

**Türkiye'de
Sansür ve
Otosansür:**
Aralık 2017
Aralık 2018

Türkiye'de

Sansür ve Otosansür:

Aralık 2017 — Aralık 2018

OHAL'de Sansür ve Otosansür

Hazırlayanlar

Özlem Altunok

Pelin Buzluk

Figen Albuga Çalığışu

Murat Şevki Çoban

Yasemin Çongar

Seçil Epik

Özkan Küçük

Sibel Oral

Melike Polat

Onur Yıldırım

Sansür - Otosansür Araştırması

Murat Şevki Çoban

Kitap Tasarımı

Bülent Erkmen

Baskı ve Cilt

Tunç Matbaacılık

Seyrantepe Mahallesi,

Çalışkan Sokak 11 / A

Kağıthane / İstanbul

T: +90 212 279 91 31

P24 Çalışma Raporları

Punto24 Bağımsız Gazetecilik Platformu

Meşrutiyet Cad.

Yemenici AbdülLatif Sk. No:1-3

Asmalı Mescit Mah. 34430

BEYOĞLU/İSTANBUL

info@susma24.org

www.susma24.com

www.twitter.com/susma_24

www.facebook.com/susma24

Türkiye'de
Sansür ve
Otosansür:
Aralık 2017
Aralık 2018

İçindekiler

Sunuş	7
Medya	8
Sosyal Medya	12
Yayıncılık	14
Sinema	16
Tiyatro	19
Müzik	22
Görsel Sanatlar	25
Bölgeler	28
Vakalar	34
Sansür ve Otosansür Araştırması	70
Susma Platformu Neler Yaptı?	75
Hukukçu Yorumu	81

Sunuş

Bu rapor, Aralık 2017-Aralık 2018 dönemindeki sansür ve otosansür vakalarını kapsıyor. Türkiye, bu 12 aylık sürenin 7,5 ayını Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması altında geçirdi. Toplam 729 gün süren ve bu süre zarfında her üç ayda bir gözden geçirilerek yedi kez uzatılan OHAL, 19 Temmuz 2018'de nihayet kaldırıldı. Ancak Resmî Gazete'de 31 Temmuz 2018'de yayımlanarak yürürlüğe giren [7145 sayılı yasa](#) ile, özgür ifadenin engellenmesini ve her alanda sansürü kolaylaştıran uygulamaların birçoğunun OHAL sonrasında da devamı sağlandı, fiilen "sürekli OHAL" ya da bir nevi "olağanlaştırılmış OHAL" evresine geçildi.

Medya

Rapora konu 12 aylık dönemde, Türkiye medyasında görülen sansür vakalarının çok büyük bölümünün OHAL'in ve sonrasındaki "olağanlaştırılmış OHAL" in mümkün kıldığı uygulamalar ile bu uygulamalar sayesinde yoğunlaşan korku ve çekingenlik atmosferinin bir sonucu olduğunu düşünüyoruz. Medyada bugün zirvesine ulaştığını söyleyebileceğimiz otosansür de, aynı şekilde, doğrudan doğruya bu ortamın bir neticesidir.

Bugün Türkiye medyasında sansür ve otosansürü değerlendirirken ilk yapmamız gereken şey, medyadaki faaliyetleri nedeniyle özgürlüğünden mahrum bırakılan medya çalışanlarını hatırlamak olmalı. P24'ün derlediği [listeye](#) göre, 31 Aralık 2018 itibarıyla en az 161 medya çalışanı cezaevinde. Medya faaliyetinin darbe ve/veya terör suçlarıyla ilişkilendirilebilmesi, isnat edilen suçların hukukî delilleri olmaksızın gözaltı, tutuklama, hatta mahkumiyet vakalarının yaşanması; haklarında kesinleşmiş hüküm olmayan medya çalışanlarının yıllarca cezaevinde tutulabilmesi başlı başına medyaya yönelik bir sansür yöntemine (ve otosansür tetikleyicisine) dönüşmüştür. Bianet'in Eylül 2018 sonu itibarıyla yaptığı [derlemeye](#) göre, 247 gazeteci için istenen cezaların toplamının 46 ağırlaştırılmış müebbet, 1 müebbet hapis, toplam 2 bin 855 yıl 6 ay hapis ve 30 bin TL adli para cezası olduğunu ve bu toplamın "hakaret" ve "Cumhurbaşkanına hakaret" kapsamındaki yargılamaları kapsamadığını hatırlatmak da sözünü ettiğimiz sansür yönteminin şiddeti hakkında bir fikir verebilir.

OHAL altında "yüzde yüz sansür" etkisine sahip bir uygulama da medya kuruluşlarının hak arama ve geri dönüş imkânı bırakılmaksızın kapatılmasıydı.

İki yıl zarfında yayınlanan Kanun Hükmünde Kararnamelerin (KHK) [bilançosu](#) medya açısından özellikle ağır oldu; toplam 15 haber ajansı, 20 televizyon, 25 radyo, 70 gazete, 20 dergi ve 29 yayınevi bir gecede kapatıldı, varlıklarına el kondu, bazı çalışanları gözaltı ve tutuklamaya maruz kaldı, hemen tüm çalışanları işsizliğe mahkum edildi.

Bu kapatma zincirinin en yeni halkasında, Resmî Gazete'de 8 Temmuz 2018 Pazar günü yayımlanan 701 sayılı KHK ile Özgürlükçü Demokrasi, Halkın Nabzı ve Welat gazeteleri ile Avantaj TV [kapatıldı](#). Bu karar aslında, OHAL süresince ve özel olarak da raporun kapsadığı dönemde Kürt medyasına yönelik günbegün artan baskı ve sansürün uç noktasıydı. 28 Mart 2018'de

Ozgürlükçü Demokrasi gazetesinin İstanbul'daki merkez binası ve basımının yapıldığı Gün Matbaası'na polis baskını gerçekleşmiş, birçok çalışanı gözaltına alınmış ve sonrasında tutuklanmış, kurumlara 24 saat içinde kayyım atanmış, Gün Matbaası'nda basılan Welat ise ancak fotokopiyle çoğaltılabildiği. Uluslararası ifade özgürlüğü kurumlarının gazete ve matbaanın sahiplerine iade edilmesi, çalışanlarının serbest bırakılması [çağruları](#) sonuçsuz kaldı. DİHA ve JİNHA gibi önemli Kürt haber ajanslarının 2016'da kapatılması ertesinde, 2018'de de Mezopotamya Ajansı'nın haberlerine erişim, ajansın her yeni internet adresini hedef alan, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) rutine bindirdiği kararlarla sürekli olarak [engellendi](#).

Esasen, bu raporun kapsadığı dönemde Türkiye'de "sansürsüz İnternet"ten söz etmek bir gün bile mümkün olmadı. 29 Nisan 2017'den bu yana bütün dillerdeki sürümlerine Türkiye'den erişilmesi engellenen [Wikipedia'ya yönelik sansür](#), gerek Wikipedia'nın gerek Susma gibi üçüncü tarafların Türkiye mahkemelerine yaptığı itirazlara rağmen aralıksız devam etti. İnternet yasaklarını aşmanın bir yolu olarak kullanılan VPN servisleri de sansürden nasibini aldı; Mart 2018'de Tor Project, Hotspot Shield, Zenmate, TunnelBear dahil [20 VPN servisine erişim engeli](#) getirildi.

Medyaya yönelik sansür (ve bunun tetiklediği otosansür) özellikle siyasi iktidar tarafından "kritik" kabul edilen dönemlerde ve "riskli" sayılan konularda zirveye ulaştı. 24 Haziran 2018'de cumhurbaşkanı ve milletvekillerini seçmek için sandık başına giden Türkiye, tarihinin belki de en sansürlü seçim kampanyasından çıkmıştı. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda (RTÜK) görevli uzmanlar, seçimden hemen önce yayınladıkları raporda, kamu yayıncılığı yapması gereken TRT Haber kanalının, Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) belirlediği tarafsızlık ve doğruluk ilkelerini ihlal ettiğini tespit etti. Bu [rapora](#) göre, TRT'de AKP ve CHP dışındaki partilerin seçim kampanyalarına çok az yer verilmiş, HDP ise yok sayılmıştı.

Benzer şekilde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Afrin'e yönelik operasyonu ile Türk Lirası'nın keskin değer kaybı da sansür-otosansür döngüsünü güçlendirdi. Ana akımdaki gazete ve televizyonlar Afrin harekâtını devlet diliyle haberleştirirken, Türkiye'deki bu yoğun otosansür uluslararası medyanın dikkatini çekti, The Economist dergisi "Medyanın ağzını bağlamak: Türkiye'de kimse Suriye'deki savaşı doğru olarak haberleştirmeye cesaret edemiyor" başlıklı bir [makaleye](#) yer verdi. Türk Lirası'nın değer kaybını haberleştirmek

de kolay olmadı; bu konudaki birçok haber, yayın ve paylaşım soruşturmaya uğrarken, bir ABD doları 12 Ağustos 2018'de yedi Türk Lirası'nı aşınca, hükümetten uyarı geldi ve ana akım TV kanalları ile birçok İnternet sitesi [döviz kuru paylaşımlarını](#) durdurdu.

Medyanın siyasi iktidarın çizgisiyle tam bir uyum içinde olması beklentisi ve bunun beslediği talepler, Doğan Medya Holding'in fiilen sonunu getirdi. Hürriyet, CNN Türk, Doğan Haber Ajansı dahil birçok kuruluşunu, iktidarla daha pürüzsüz bir ilişki kuran Demirören Holding'e satan Aydın Doğan medya patronluğunu bıraktı. 2018'in ilk çeyreğindeki bu el değiştirmeler sonrasında söz konusu medya kurumlarında [otosansür daha da yoğunlaştı](#) ve buna ayak uyduramayan yönetici, yazar ve sunucular [işten çıkarıldı](#).

Benzer bir "[safdışı bırakma](#)" operasyonu Cumhuriyet gazetesinde yaşandı.

Gazetenin birçok yazar ve yöneticisi, uzun tutuklulukları sonrasında, haklarında verilen mahkumiyet kararlarına rağmen işlerinin başına dönmüşken, siyasi iktidarın hedef aldığı kadro Cumhuriyet'in ve vakfının yönetiminden uzaklaştırıldı, buna tepki gösteren çok sayıda yazar ve muhabir de istifa etti.

Gazetelere yönelik baskının bir başka boyutu, 12 Kasım'da, bir dönem siyasi iktidara yakın olarak bilinen ancak son aylarda eleştirel makalelere yer vermesiyle dikkat çeken Karar gazetesinin açıklamasıyla ön plana çıktı. Gazete yönetimi, reklamveren kamu kuruluşlarının yanı sıra özel şirketlerin de Karar'a ilan vermesinin de engellendiğini [duyurdu](#). Yandaş yayın yapmayanların cezalandırılmasını hedefleyen ilan ambargosunun, artan kâğıt, baskı ve dağıtım giderleri nedeniyle giderek daha pahalı bir işe dönüşen matbu gazeteciliğe yönelik bir "iflasa/kapanmaya zorlama" tedbiri, dolayısıyla da nihaî bir sansür biçimi olduğunu not düşelim.

Bu ortamda, İnternet medyasını, birçok web sitesinin engellenmesine yönelik yaygın uygulamalara rağmen, nispeten bağımsız habercilik yapılabilen bir alan olarak görmeye devam ediyoruz. Ancak 19 Eylül'de TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen tasarının yasalaşarak yürürlüğe girmesi sonrasında, İnternet'teki sansürün çok daha yapısal bir hal almasını beklemek mümkün. Yeni [yasa](#) ile Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) artık İnternet yayınlarının içeriklerine de yayın yasağı uygulayabilecek ve İnternet'ten radyo/TV yayını yapmak isteyen kuruluşlar RTÜK'ten lisans ve iletim yetkisi alacak.

Bu rapor yazılırken, Türkiye'de sansürsüz habercilikten bahsetmek imkânsız.

Çok küçük imkânlarla yayınını sürdüren birkaç bağımsız gazete, radyo ve dergi ile İnternet üzerinden yayın yapan haber siteleri ve televizyonlar da her gün belli oranlarda otosansür uygulayarak ayakta kalmaya çalışıyorlar. Ana akım medya ise siyasi iktidarın nüfuzundaki yayın organlarından oluşuyor. Bir Twitter kullanıcısının 7 Ağustos 2018'de bizlere yaptığı öneri hiç de yersiz sayılmaz: "Biraz gündemden uzaklaşmak isteyen gidip gazete alsın."

Sosyal Medya

2018 yılında da pek çok kişinin sosyal medya paylaşımları nedeniyle hakkında soruşturma açıldığını, evleri basılarak gözaltına alındıklarını, hapis ve adli para cezalarına mahkûm olduklarını biliyoruz.

İfade özgürlüğüne devletin en çok müdahale ettiği alanları sayacak olursak, ilk sıralarda Türk Ceza Kanunu'nun 299. maddesinde düzenlenen "Cumhurbaşkanına hakaret", 300. maddesinde düzenlenen "Devletin egemenlik alâmetlerini aşağılama" ve 301. maddesinde düzenlenen "Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti devletini, devletin kurum ve organlarını aşağılama" ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2 . Maddesinde düzenlenen "Terör örgütü propagandası yapmak" suçları geliyor.

İfade özgürlüğü hakkını sınırlandıran çok fazla mevzuata sahibiz; ancak bunlar arasında son yılların en gözde ve revaçta (!) kanunu hâline gelen Terörle Mücadele Kanunu'na ayrıca yer vermekte fayda var. Son yıllarda daha geniş kesimler tarafından kullanılmaya başlanan sosyal medya mecralarında yapılan paylaşımlar nedeniyle, yurttaşlar hakkında çeşitli suçlamalarla soruşturma başlatılıyor, hatta tutuklama kararı veriliyor. Bu suçlamaların başında da "Terör örgütünün propagandasını yapmak" suçu yer alıyor.

Yılın ilk günlerinde başlayan Afrin Operasyonu ve yılın son çeyreğinde doların 7,20 TL'ye çıkması Türkiye'nin sosyal medya gündemini uzun süre meşgul eden konulardan oldu. Yalnızca sosyal medya kullanıcıları değil, kolluk ve savcılık makamı da bu gündemlerle ilgilendi. Şöyle ki; Aralık 2017 - Aralık 2018 tarihleri arasında İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı resmî verilere göre; terör örgütü propagandası yapan, bu örgütleri öven, terör örgütleri ile iltisaklı olduğunu alenen beyan eden, halkı kin, nefret ve düşmanlığa sevk eden, devlet büyüklerine hakaretlerde bulunan, devletin bölünmez bütünlüğüne ve toplumun can güvenliğine kast eden, nefret söylemleri içeren 42.406 sosyal medya hesabı ile ilgili çalışma yapıldı, tespit edilen 18.376 kişi hakkında ise yasal işlem yapıldı.

Afrin Operasyonu, nam-ı diğer Zeytindalı Harekatı'nın başladığı tarih olan 20 Ocak 2018 tarihinden sonra yapılan sosyal medya paylaşımları nedeniyle incelenen ve yasal işlem yapılan sosyal medya paylaşımlarında ciddi artış olması dikkat çekiyor. Bu konuya İçişleri Bakanlığı da ayrı bir başlık açmış ve Afrin Operasyonu ile ilgili protesto gösterilerine katılan ya da tweet atan toplam 3.205 kişinin gözaltına alındığını açıklamıştı.

Bir diğerk olay ise doların 7.20 TL'ye yükselmesi ile ilgili tweet atan 346 işi hakkında [adli soruşturma](#) başlatılması oldu. İfade özgürlüğünün yazı, söz ya da resim ile kullanıldığı durumların iyi birer örneğı olan bu iki olay bile Türkiye'de hiç kimsenin hukuk güvenliğinin olmadığı göstermeleri arasında. Gerek ülkenin dış politikası, gerek ekonomik durumu hakkında resmî politikaya muhalif her ifadenin "suç" kabul edildiğı günler yaşıyoruz. İfade özgürlüğünün özel görünüş biçimlerinden olan "Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüğü" hakkı son birkaç yıldır çeşitli bahanelerle engellenirken OHAL ile beraber yok edilmişti.

Sosyal medya kullanıcılarına, gazetecilere, yazarlara, sanatçılara, insan hakları savunucularına, milletvekillerine ve iş insanlarına karşı alınan tedbirlerin çoğı "[caydırıcı etki](#)" yaratarak başkalarını tartışmalara katılmaktan korkar hâle getirdi.

2018 yılının son günlerine doğru detaylı bir rapor da Anayasa Mahkemesi tarafından yayınlandı. Yayınlanan Bireysel Başvuru İstatistiklerine göre; 2012-Eylül 2018 dönemlerini kapsayan ifade özgürlüğü bilançosu şöyle: 324.620 bireysel başvurunun 6.667'si (yaklaşık %2) ifade özgürlüğü hakkının ihlali iddiasıyla yapılmış. Gelelim ifade özgürlüğünün ihlali iddiasıyla yapılan başvurularda verilmiş olan ihlal kararı sayısına. İfade özgürlüğü ile ilgili yapılan 6.667 başvurudan şimdiye kadar yalnızca 94 başvuruda ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiş Anayasa Mahkemesi. Kaç başvuru hakkında ihlal olmadığına karar verdi, görüşülmeyi bekleyen daha kaç başvuru var, bu kadarını açıklamamışlar. Ancak manzaranın bu kadarı bile tamamının ne kadar kötü olabileceğini anlatmaya yetiyor.

Sonuç yerine; bu yıl da ifade özgürlüğünün önündeki en büyük engeller Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu başta olmak üzere evrensel hukukla bağdaşmayan hükümler arasında yer alan Cumhurbaşkanına hakaret, terör örgütü üyesi olma, terör örgütü propagandası yapma, suçu ve suçluyu övme ve Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti devletini, devletin kurum ve organlarını aşağılama suçları oldu. Bu suçların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve aynı yöndeki diğerk uluslararası antlaşmalardaki ifade özgürlüğü kriterlerine uygun hâle getirilmesi, tüm bu sorunları ortadan kaldırmak adına atılacak olumlu adımlardan biri olacaktır.

Yayıncılık

Albert Camus ve Baruch Spinoza'nın örgüt üyesi olarak tutanaklara geçtiği 2017'nin ve 729 gün süren OHAL'in ardından; 30 yayınevinin kapatılması ve birçok kitabın yasaklanması, toplatılması ya da hakkında soruşturma başlatılması yayıncılık dünyamızın tarihine geçti.

2018 yılında, Camus ve Spinoza'nın yerini *Küçük Prens*, *Peter Pan* aldı. Bir tutukluya gönderilen bu kitaplar "kurumun (cezaevinin) güvenliğini tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle içeriye alınmadı.

Bunun kadar "komik" olmayan birçok vakaya daha şahit olduk bu bir yıl içerisinde. Üstelik OHAL'in kalkmış olması da hiçbir şeyi değiştirmede; afişleri kaldırılan kitaplar, bazı fuarlara alınmayan yazar ve yayıncılar, sakıncalı bulunduğu için iptal edilen imza günleri yayın dünyasında yaşanan olaylardan bazılarıydı ve işin daha da kötüsü artık her şey normalleşiyordu.

Tüm bunların yanında, baskı ve yasaklar gölgesinde bu yılın yükselen başlığıysa Kürtçe kitaplar oldu.

Öyle ki bu yılın yayıncılık dünyasının vakalarına baktığımızda, "Kürtçe yayıncılık yapmak ya da Kürtlerin tarihine ilişkin kitap yazmak, yayımlamak hâlâ suç teşkil ediyor" sonucunu çıkarabiliriz. Genelde ortaya atılan gerekçeler ise "halkı kin ve düşmanlığa sevk etmek" yönünde. Üstelik bu kitapların tüm yazarları Kürt de değil.

Meselâ Fransız gazeteci ve araştırmacı Chris Kutschera'nın *Kürt Ulusal Hareketi* adlı kitabı, bu yıl yasaklandı. 2001 yılında yayımlanan kitap için alınan karardan bir cümle: "... halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçu kapsamında kalabileceği değerlendirmesi ile ileride telafisi mümkün olmayacak zararlar meydana gelebileceğinden basımı, çoğaltılması, dağıtım ve satışının yasaklanması, mevcut kopyalarının toplatılmasına karar verildi."

Avesta Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Abdullah Keskin, "23 yıldır yayıncılık yapıyoruz, 23 yıl içinde en kötü yıl, bu yıldır bizim için" diyor ve şöyle devam ediyor: "Toplam 13 kitabımız yasaklandı. Sırasıyla 9, 1 ve 3'ü mahkeme kararıyla bir arada yasaklandı. İtirazlarımıza henüz bir cevap almış değiliz. Bir kitabımız için verilen yasaklama kararı hâlâ tarafımıza tebliğ edilmiş değil. Dolaylı olarak başka kararlardan öğrendik."

Kürtçe yayıncılıktan devam edecek olursak bu yıl içerisinde Aram Yayınları'nın başına gelenler de Avesta Yayınları'ndan farklı değil.

2003 yılında yayımlanan *Tufanda 33 Gün* adlı kitabı yasaklananlar arasında ama

kitabın şöyle de bir hikâyesi var: Kitap aslında 2003 yılında yayımlandıktan sonra yasaklanıyor, hukukî itiraz sürecinin sonunda, 2018 yılında, AİHM tarafından 15 yıl önceki kararla ilgili dönemin imtiyaz sahibi Fatih Taş'a ödenmek üzere yaklaşık 8 bin euro tazminata mahkûm ediliyor Türkiye. Bu yıl ise Mersin Savcılığı dava açıp yeniden yasak kararı koyuyor. Yani Türkiye, yasakladığı için AİHM'e ceza ödediği kitabı yeniden yasaklıyor. Aram Yayınları'nın 2016 baharından bu raporun yazılma sürecine dek 89 kitabıyla ilgili yasak kararı var.

Yayınevi bugün kitapevlerine doğrudan satış yapamıyor. 2016'dan önce ayda ortalama beş kitap basarken şimdi ayda iki kitap yayımlıyor ve eskiden bir kitabı 2 bin adet basarken artık 500 adet basabiliyor. Ev baskınlarında, cezaevi siparişlerinde, yol aramalarında, kitabevlerinde Aram Yayınları logolu her şey, yasak olsun ya da olmasın toplatılıyor.

Geçen yıllara oranla 2018 yılında kitaplarının daha az yasaklanma ve toplatılmasının nedeni ise trajikomik: Eskisi kadar kitap basmıyorlar, basamıyorlar...

Sadece kitapların yasaklanması ya da soruşturmaya uğramasıyla bitmedi Kürtçenin Türkiye ile imtihanı. Dört yıl aradan sonra bu yıl altıncısı gerçekleştirilen Diyarbakır Kitap Fuarı'nın afişlerinden de kovuldu Kürtçe. İngilizceyle birlikte kovulduğu için pek gündeme gelmedi ama belediyeye atanan kayyımın "ilk fuar icraatı" olarak kayıtlara geçti.

Peki, tüm bunlara rağmen ne oldu? Kitapların toplatılması ya da yasaklanması, yayınevlerinin kapatılması, yazarların soruşturmaya uğraması vb. meslek örgütlerinde, yayıncılık dünyasında, Türkiye PEN gibi yazar örgütlerinde nasıl bir tepkiye neden oldu? Medyada kendine nasıl bir yer buldu? Nasıl bir dayanışma yolu izlendi? Bu soruların hiçbirinin yanıtı uzun değil ve hatta tek cümle: Hiçbir şey olmadı.

Hiçbir şey olmamış gibi hiçbir şey olmadı. Kapatılan yayınevleri ile dayanışma içerisine girileceğine, "Batan geminin malları misali" yazarına, çevirmenine teklifler iletildi. Bir günde dokuz kitabı birden yasaklanan Avesta Yayınları için sadece iki yayınevi destek ve dayanışma mesajı yayımladı: Aras ve Yordam Yayınları. Aram Yayınları'nın 89 kitabının yasaklanması, bir iki vekilin soru önergesi dışında ne medyanın ne de yayıncı meslek örgütlerinin gündemine girdi. Meslek örgütleri ve yazar birliklerinin çoğu söz konusu Kürtçe olunca her zamanki gibi sessizliklerini korudu. Yayıncılık dünyası, dayanışma konusunda bu yıl da sınıfta kaldı.

Sinema

Geçtiğimiz yılın sinemada sansür gündemini değerlendirebilmek için son birkaç yılın vakalarına bakmak gerekiyor, çünkü 2017 sonlarına geldiğimizde sinemada sansür vakaları gittikçe sistematikleşerek artık sıradanlaşmıştı ve Eser İşletme Belgesi istemeyen festival neredeyse yok gibiydi.

Sinema üzerinde dolaşan kara bulutlar, önce *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek* isimli belgeselin 2014 yılında Antalya Film Festivali'nde uğradığı sansürle, ardından 2015 yılının Nisan ayında *Bakur* isimli belgesel için İstanbul Film Festivali'nde Eser İşletme Belgesi istenmesi ve sonrasında filmin gösteriminin iptali şeklinde iki ayrı festivalde patlak verdi.

2017 yılının Şubat ayında ise bir absürt komedi kısa film olan *Son Şnitzel*, İf İstanbul Bağımsız Film Festivali'nde gösterimi için istenen İşletme Belgesi için Kültür Bakanlığı'nın ilgili birimine başvurduğunda 'bazı sahnelerin kesilmesi' talebiyle karşı karşıya kaldı. Bu sansür biçimi, aslında sadece "değerlendirme ve sınıflandırma kurulu" olarak görmeye alıştığımız Kültür Bakanlığı Telif ve Sinema Müdürlüğü'nün uzun zamandan sonra ilk kez bir filmin bazı sahnelerinin değiştirilmesi gerektiğine 'hükmetmesi' olarak kayıtlarımıza geçmişti.

Kültür Bakanlığı'nca Eser İşletme Belgesi'nin festival gösterimleri için zorunlu koşulması tüm festivallerin bağımsız kimliklerine önemli bir darbe vurdu. Böylelikle bir anlamda festivaller, sansür kurulunun ilk adımı gibi çalışmaya başladılar. Normalde ticari dağıtıma girecek olan filmlerden istenen Eser İşletme Belgesi festivallere başvuran tüm filmlerden istenmeye başlayınca ticari olmayan kısa ve belgesel filmler de "değerlendirme" kurulundan geçmek zorunda kaldılar. Değerlendirme ve Sınıflandırma Kurulu, Yeşilçam dönemi meşhur Sansür Kurulunu aratmayacak derecede sansür vakalarının altına imzasını koydu.

Sinemacılar sıradanlaşan sansürle nasıl mücadele edeceklerini düşünürken, 2017 yılının Aralık ayında yaşanan iki olay, bir sonraki yılın sinema gündemini belirlemeye aday vakalar olarak tarihe geçtiler.

İlki, çözüm sürecinin meşhur filmi ve İstanbul Film Festivali'nde festivallere dönük ilk Eser İşletme Belgesi istenen film olarak tarihe geçen *Bakûr* belgeselinin yönetmenleri Ertuğrul Mavioğlu ve Çayan Demirel'e ceza davası açılması idi. Bu dava yıl boyunca sürdü. Bir sonraki duruşma 2019 Şubat ayında görülecek. Diğeri ise Hangi İnsan Hakları Film Festivali'nin Diyarbakır

gösterimlerinin valilikçe yasaklanmasıydı. Bu haberleri, Ocak 2018'de Veysi Altay'ın Kobani'de DAİŞ'le mücadele eden kadın savaşçıları konu edinen *Nû Jîn* isimli belgeseli nedeniyle yargılanması takip etti.

Burada dikkat çeken şey, *Nû Jîn*'in de *Bakûr* gibi, Batman Yılmaz Güney Sineması'ndaki gösterimlerinin ardından yargıyla tanışması oldu.

İlginç bir tesadüfle, birçok alternatif filmin gösterildiği ve yıllarca Yılmaz Güney Kürt Kısa Film Festivali'ne ev sahipliği yapmış olan Batman Yılmaz Güney Sineması, kayyım döneminde işlevsiz hâldeyken Şubat 2017'de şüpheli bir yangınla kül olmuştu.

2018 yılına filmlerin yanı sıra festivallerin yasaklanması ve yönetmenlerin yargılanması gerçeğiyle girmiş bulunduk. Yönetmenlerle ilgili davalar yıl boyunca çeşitlendi.

Adana Ceyhan'ın arka sokaklarını konu edinen *Benim Varoş Hikâyem* filminin yönetmeni Yunus Ozan Korkut'a ve filmin beş oyuncusuna "suçu ve suçluyu övmek", "halkı uyuşturucu kullanmaya özendirmek" suçlamalarıyla dava açıldı.

Uyanış isimli filminin fragmanında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başına silah dayanan görüntülerden sonra gözaltına alınan, ardından FETÖ soruşturması kapsamında tutuklanan yönetmen Ali Avcı'nın 6 yıl 3 ay hapse mahkûm edilmesi, her ne kadar 'hesapta olmayan' bir sonuç gibi görünse de, ilk kez bir yönetmenin yaptığı filminden dolayı cezaevine girmesi açısından çarpıcı bir vaka.

Yönetmen Kutbettin Cebe ise Rojava'da DAİŞ'e karşı verilen mücadeleyi ve oradaki komünal yaşamı aktardığı *Roza-İki Nehrın Ülkesi* belgeseli aracılığıyla "terör örgütü propagandası" yapmakla suçlanıyor.

Sadece art arda sıraladığımız bu üç örnek, sinemadaki her tür tavrın-bakışın davalarla karşı karşıya kalabildiği bir dönem yaşadığımızı ortaya koyuyor.

Bir filmin oluşmasını engelleme girişimlerini de unutmamak gerek. Bodrum'da KHK ile işinden atılanların belgeselini çeken Nejla Demirci'nin ekibiyle birlikte gözaltına alınması ve Diyarbakır'da Özkan Küçük'e çöp toplayan çocuklarla ilgili belgesel filmi için çekim izni verilmemesi ise çekimlerin engellenmesiyle ilgili örneklerden bazıları olarak kayıtlara geçti.

Çarpıcı bir sansür vakası ise Seyri Sokak Video Eylem Kolektifi üyesi Oktay İnce'nin evine yapılan baskında 18 yıllık görsel arşivine el konulması şeklinde gerçekleşti.

2018'in sinema alanında en dikkat çekici engellemelerinin ise LGBTİ+ filmleriyle ilgili olduğunu not etmek gerek. Ankara Valiliğince başlatılan engellemeler farklı kanallar aracılığıyla diğer şehirlerde de sürdü. Örneğin ocak ayında, Pera Müzesi'nde düzenlenecek olan Kuir Kısalar etkinliği, Beyoğlu Kaymakamlığınca "kamu esenliğinin sağlanması" gerekçesiyle yasaklandı.

2018 yılı sansür ve otosansürün tüm mecralarda sıradanlaştığı bir yıl oldu. Hatta THY, *Modern Family* dizisinin gösteriminde Türkçe altyazıda geçen "eşcinsel" kelimesini "sapkın" ve "tuhaf" yaparak sansürün sıradanlaşmasını gökyüzüne bile taşıdı.

Tiyatro

Doğası gereği dışadönük, kolektif ve refleksif yapısıyla tiyatro sanatının yasağa ve sansüre karşı diğer sanat alanlarından -en azından- daha “gürültülü” ve tepkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Daha hızlı örgütlenebilen, sahnelerden politik gündeme senkronize olabilen, muhalif kimliklerini daha açık sergileyebilen bir geleneğin taşıyıcıları olarak bugün de aktif pek çok tiyatro topluluğu var Türkiye’de.

Ayrıca Oyuncular Sendikası’nın varlığıyla hak arayışında ve seslerini duyurmada kurumsal olarak bir hareket alanı da olan tiyatro dünyasına yönelik sansür, artık özel tiyatrolara mahsus. Çünkü devlet ve yerel yönetimlere bağlı Devlet ve Şehir tiyatrolarında da otosansür, kanlı canlı bir varlık olarak kendini gösteriyor.

Bunu 2018 yılı boyunca yaşananlara bakarak da anlamak mümkün. Şöyle ki; OHAL sürecinin sonuna doğru, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sürecinde yayımlanan kararnamelerden biri -zaten hükümetin uzun zamandır dönüştürmek için mesai harcadığı- DT ve DOB’un kuruluş yasalarının adlarının değiştirilmesiydi. Kurumların tüzel kişilikleri ortadan mı kaldırılıyor derken, ardından başka bir kararnameyle iki kurum da “bağlı kuruluş” olmaktan çıkarılıp Kültür Bakanlığı bünyesinde kuruluşlara dönüştürüldü.

DT ve ŞT’de yapılan yönetmelik değişiklikleri, repertuarlara müdahale, istifalar (son olarak geçtiğimiz şubat ayında Celal Kadri Kınnoğlu DT Genel Müdürlüğü’nden ayrıldı. Kınnoğlu’nun bir oyunun repertuardan kaldırılması nedeniyle istifa ettiği biliniyor), ihraçlar derken uygulanan bu türlü sansür mekanizmasının yanı sıra bir yandan da içerideki kadrolara uygulanan baskının otosansür olarak vücut bulduğunu gayet net biliyoruz. Bu netliğin sağlaması, geçtiğimiz mart ayında DT’nin mecliste sahnelediği oratoryodaki kadın oyuncuların TBMM Başkanı İsmail Kahraman’ın talebiyle sahneye çıkmasının engellenmesi olayıyla rahatlıkla yapılabilir. DT kadrosundan pek çok kişi, her ne kadar isimlerini açıklamadan olayın kamuoyuna aktarılmasını sağlasa da, ötesinde bir tavır alamadı. Bu akıldışı vakaya tepki elbette yine bağımsız tiyatrolardan geldi. Oyuncular Sendikası’nın açık çağırısıyla başta tiyatrocular olmak üzere farklı alanlardan kadınların destek verdiği *100 Kadın 100 Replik* adlı gösteri en kalabalık ve ses bulan protesto oldu.

Kamu tiyatrolarından özel tiyatrolara uzandıığımızda ise daha yoğun ve açık bir sansür trafiği yaşandığı kesin.

729 günün sonunda, geçtiğimiz temmuz ayında ikinci yılını doldurmaya ramak kala kaldırılan OHAL'in koşulları, biliyoruz ki yürürlüğe giren 7145 sayılı yeni yasayla sürüyor. Dolayısıyla 2018'in OHAL öncesi ve sonrası iki dönemine baktığımızda sahnelere ve tiyatroculara sansür olarak yansıyan vakalarda bir farklılık görmek zor.

Öncelikle Kürtçe tiyatro yapanların daha da zor koşullar altında var olmaya çalıştığı ve biraz daha yalnız kaldığının altını çizmek gerek.

Kayımlar ve KHK'lar marifetiyle kapatılan, mekânsızlaştırılan Kürt tiyatroları, her zaman olduğu gibi bu dönemde de daha çok kendi yağlarında kavrulmaya çalışıyor. Bu minvalde Diyarbakır Şehir Tiyatrosu fiilen içi boşaltıldıktan ve oyuncularını işten çıkarıldıktan sonra küllerinden doğan Amed Şehir Tiyatrosu, hem kentte ısrarla Kürtçe tiyatro yapmayı sürdürerek hem de tiyatro festivalini yaşatarak yoluna devam ediyor. İstanbul merkezli Şermola Performans da sahnesiz olmasına karşın benzer bir şekilde inatla tiyatro yapmayı sürdürüyor ama daha küçük ya da kurumsallaşamamış Kürt tiyatroları ise mekânsızlık ve ekonomik zorluklar sebebiyle görünmez sansüre uğramayı sürdürüyor.

Öte yandan tıpkı Afrin dalgasında, özellikle sosyal medya üzerinden "savaşta hayır" diyenlerin gözetimine alındığı, haklarında soruşturma açıldığı süreçte olduğu gibi, çocuk oyunlarında "çevre" ya da "barış" yanlısı olan metinlerin de keyfi yasaklara maruz kaldığına tanık olduk bu yıl.

Türkiye çapında kişisel bir yasağa maruz kalan isimlerden biri de oyuncu Barış Atay'dı. Tek kişilik oyunu *Sadece Diktatör*'e Artvin'de başlayıp sonra Kadıköy, ardından Ankara, İzmir, İstanbul'daki bütün mekânlarda sahneleme yasağı getirildi. Ancak zincirleme yasağın ardından 29 Ocak'ta Kadıköy Tiyatrolar Platformu'nun öncülüğünde, *Diktatörü Okuyoruz* başlığı altında Türkiye'nin birçok yerinde *Sadece Diktatör*'ün metnini okuyanların Twitter üzerinden paylaştığı videolar, sansürü delmenin kitlesel bir yolu olarak akıllara kazandı.

Tam da burada Kadıköy Belediyesi'nin de etkisiyle bu İstanbul'un Anadolu yakasındaki tiyatroların daha örgütlü ve birlikte hareket ettiğini not düşmek gerek. Örneğin Kadıköy Belediyesi'nin desteğiyle Kadıköy'deki tiyatro gruplarının birleşerek oluşturduğu Kadıköy Tiyatrolar Platformu'nun, bu yıl üçüncüsünü düzenlediği Kadıköy Tiyatro Şenliği, sosyal medya paylaşımları nedeniyle "örgüt propagandası yapmak" suçundan 10 ay 15 günlük hapisle

cezalandırılan ve 17 Ağustos'tan bu yana tutuklu olan tiyatrocusu Cenk Dost Verdi'ye ithaf edildi.

Son olarak yeni bir oluşumun özel tiyatroların türlü konuda yaşadığı sorunları gündeme getirmek ve çözmek amacıyla yola çıktığını vurgulamak sahnelerin dinamiğini göstermek açısından yerinde olur. Önümüzdeki aylarda kooperatifin kuruluşunun resmen ilân edileceğini açıklayan Tiyatro Kooperatifi Girişimi'nde şimdiden 39 tiyatro yer alıyor. Girişimin üyeleri arasında alternatif sahneler/bağımsız tiyatroların yanı sıra Oyun Atölyesi, Duru Tiyatro, Moda Sahnesi, DasDas, Semaver Kumpanya ve Baba Sahne gibi birçok tiyatro topluluğu yer alıyor.

Müzik

Medya ve sanatın her alanında olduğu gibi 2018 yılı müzisyenler için de çeşitli sansür ve ifade özgürlüğü kısıtlamalarına tanık olduğumuz bir yıl oldu. Bu kısıtlamaların boyutu kimi zaman tutuklanma ve hapis cezasına kadar varabildi.

Sosyal medya hesaplarında yaptıkları paylaşımlar ya da kamusal alanda söyledikleri sebebiyle açılan hakaret davaları ya da "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme" suçlamaları, birçok müzisyenin karşılaştığı ifade özgürlüğü kısıtlamalarından sadece biriydi.

Sadece muhalif görüşte olduğu için konserleri iptal edilen sanatçılar gözaltına alınanlar, tutuklananlar düşünüldüğünde şanslı bile sayılabilir. Ferhat Tunç'un 16 Nisan 2017'de yapılan Anayasa değişikliği referandumuyla ilgili sosyal medya hesabından yaptığı bir paylaşım nedeniyle "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme" suçlamasıyla hapis istemiyle yargılandığı dava devam ederken Zuhal Olcay, "Cumhurbaşkanına hakaret" gerekçesiyle bir yıl hapis cezasıyla karşı karşıya kaldı. Sanatçı Suavi de "Erdoğan'a hakaret" suçlamasıyla 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırılan ve cezası 14 bin TL para cezasına çevrilen bir müzisyen olarak 2018 yılının sansür kayıtlarına geçti.

Not düşmekte fayda var, bazı müzisyenlerin Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu adı altında Cumhurbaşkanı danışmanlığı gibi görevlere gelerek yüksek maaşlarla çalışmaya başlaması da yine aynı 2018 yılı içerisinde yaşanıyordu.

Bütün yıl boyunca "müzik" alanında yapılan ifade özgürlüğü ihlallerine göz attığımızda öne çıkan başlıklardan bir diğerinin Kürtçe şarkılara yönelik olduğunu görüyoruz. Özellikle Kürtçe sözlü müzik yapan müzisyenler için sadece filmlerde kaldığını sandığımız bir sansür ortamı söz konusuydu. Yıl boyunca kayda geçirdiğimiz vakalar arasında Adana'nın Seyhan ilçesinde gerçekleşen bir düğünde Kürtçe şarkı söylediği için hakkında "örgüt propagandası yapmak"tan dava açılan Mecit Özlü bile var. Aynı şekilde İzmir Narlıdere'de gerçekleşen bir düğün de Kürtçe müzik sebebiyle polis baskınına uğradı. Kürt müzisyenlerin konserlerinin iptal edilmesinden Kürtçe şarkıların örgüt propagandası sayılmasına kadar onlarca vaka, bir dilde söylenmiş şarkıların nasıl yasak konusu olabileceği sorusuyla karşı karşıya bırakıyor bizi. Tüm bu yaşananlar, 1980 darbesi sonrası bir Doğu kasabasında yaşananların anlatıldığı *Beynelmilel* filminde, bir düğünde

yasak olduğu için *Lorke* türküsünün sessizce çalındığı sahenin bugünün Türkiye'sinde de yaşandığını hatırlatıyor.

Müzik alanında bir diğer öne çıkan sansür sebebi ise homofobi ve transfobiydi.

Bu noktada tam da bu başlık altında yeni "İnternet sansür yasaı" üzerine de konuşmak gerek. Söz konusu yasa, internet yayınlarının da RTÜK denetimi altına gireceği ve böylelikle yeni bir sansür mekanizmasının yaratılacağı üzerine şekillendi. 27 Mart 2018 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan kanun değişikliğiyle yürürlüğe giren yasanın önümüzdeki günlerde "müstehcen" olduğu ya da "eşcinsel öğeler içerdiği" gerekçesiyle sansürün önünü açabileceğini bugünden kestirmek hiç de zor değil.

Bunun için 13 Eylül 2018 tarihli "RTÜK'ten 'homoseksüel nitelikte dans' cezası haberine bakmak yeterli olacaktır: "Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), P!nk'in Secrets adlı şarkısının klibine idari para cezası uyguladı. Anadolu Ajansı'nın haberine göre RTÜK, AS TV'de yayınlanan klibe, "Homoseksüel nitelikte erotik dans figürlerine yer verildiği, söz konusu klibin çocukların ve gençlerin izleyebileceği saatte yayınlandığı ve bu durumun çocukları ve gençleri olumsuz etkileyebileceği" gerekçesiyle para cezası verdi."

Aynı bağlamda TRT Genel Müdürü İbrahim Eren'in, Türkiye'nin Eurovision'a katılmama sebebi olarak "Oylama sistemi gibi gerekçelerimiz var. Bir de kamu yayıncısı olarak Avusturyalı birinci olan sakallı, etekli, cinsiyet kabul etmeyen, herhangi bir cinsiyeti olduğunu söylemeyen, 'Aynı anda hem erkeğim hem kadının' diyen birini saat 21.00'de, çocukların seyrettiği bir zamanda ben canlı yayınlamam ki" açıklaması da eşcinsellik barındıran herhangi bir içeriğin müzikte de kendine yer bulamayacağı mesajını veriyordu.

Ezhel başta olmak üzere, rapçiler de giderek artan yasak ve kısıtlamalardan nasibini alan bir grup olarak 2018 yılının en çok konuşulan vakaları oldular. Şarkı sözleri "uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirdiği" gerekçesiyle yargılanan Ezhel, ilk duruşmada serbest kalırken Khontkar Onur Dinç ve Young Bego, aynı sebeplerden yargılandı ve hapis cezasına çarptırıldı.

Cumhurbaşkanını eleştirdiği gerekçesiyle, Kürtçe şarkı söylediği gerekçesiyle ya da eşcinsel içerik sebebiyle tutuklanmak, sansürlenmek ya da yasaklanmak yeterince garip değilmiş gibi, 2018 yılı müzik dünyası açısından gariplik sınırlarını zorlayan vakalara da tanık oldu. Sadece bu iki vakadan söz etmek bile "müziğin sesinin ne kadar kısıldığını", bunun için hangi akıl almaz yolların

denendiğini anlamaya yetiyor. Bu iki vakadan biri Mabel Matiz'in *Ya Bu İşler Ne?* adlı şarkısının klibinde "1 dolar kullanarak FETÖ'ye destek verdiği" iddiası, diğeri ise müziğin haram olduğuna dair İTÜ'de dağıtılan broşürlerdi. Bu iki örnek müziğin ve müzisyenlerin karşılaşma ihtimali olan kısıtlamaların ne kadar keyfi ve absürd olabileceğinin iki önemli örneği olarak kayıtlarda kendine yer buldu.

"2018 yılı müzisyenler için nasıl geçti" sorusuna: Kürtçe şarkılara, eşcinsel sanatçıların ya da kliplerde eşcinsellerin görünmesine ve Cumhurbaşkanı ya da hükümet eleştirisine geçidin olmadığı bir yıldır diye cevap verebiliriz.

Görsel Sanatlar

Türkiye'de görsel sanatlar üzerinden sansürün yakın tarihine bakacak olduğumuzda, özellikle darbe sonrası 80'lerde ağırlıklı olarak devlet ve kolluk güçleri üzerinden yaşanan baskının 90'ların sonu, 2000'lerin başında yeniden ama bu kez çeşitlenerek ivme kazandığını söylemek mümkün.

"Yıkılan duvarlar", küreselleşme gibi dünyanın değişen dinamiklerinin etkisiyle özellikle çağdaş/güncel sanat üretiminin yaygınlaştığı ve ülke sınırları dışına taşmaya başladığı bu yıllarda, görece özgürlük ortamına paralel olarak devlet-iktidar eleştirisi, toplumsal cinsiyet, göç, Türklük, milliyetçilik, Kürt ve Ermeni meselesi gibi konular sıklıkla ele alınmaya başladı. Sanat inisiyatiflerinin, özel müze ve sanat galerilerinin de artmasıyla hareketlenen sanat piyasası da, bu üretim yoğunluğu içinde elbette sansürün görünmez duvarlarına sıklıkla çarptı. Ağırlıklı olarak "Türklüğü, Cumhuriyeti ve devlet kurumlarını aşışılama" olarak karşımıza çıkan sansürün aktörleri ise daha çok polis, mahalle örgütlenmeleri, şikayetçiler gibi unsurlar oldu.

Sansürün farklı mekanizmalar aracılığıyla devreye girmeye başlamasının tam da bu yoğun üretim sürecine denk gelmesi elbette tesadüf değil. Sanatsal ifade özgürlüğünün sadece devlet aracılığıyla ihlal edilmeyebileceğine; sansürün kültür sanat kurumları, fon veren kuruluşlar, küratörler, meslek örgütleri gibi kuruluşlar tarafından da devreye girebileceğine tanık olduğumuz vakalar arttıkça sanatta sansür ve sanatçı hakları konusunda yeterince bilgi sahibi olunmadığı ortaya çıktı.

Sanatın bütün disiplinlerinde sansür vakalarını araştırıp belgeleyen Siyah Bant ile sahne, perde, ekran, mikrofon oyuncularının mesleki hakları için örgütlenen Oyuncular Sendikası da 2011 yılında, tam da bu ihtiyaca karşılık gelebilmek için kuruldu.

Aktif politik bir tavır sergileyen çağdaş/güncel sanat dünyasının kamusal alanı da sıkça kullandığı bu süreç, Gezi'yle birlikte doruk noktasına çıktı denilebilir. Öyle ki İstanbul Bienali de bu yıllarda (Gezi'ye kadar) kentin pek çok semti, sokağı ve özel mekânına yayılıyordu. Artık böyle bir lüksü yok çağdaş sanatın. Beyaz küplere ve kimi alternatif sanat mekânlarına kapanmış durumda.

Sansür çeşitliliği ve niceliği Gezi süreci sonrası ve OHAL'le birlikte "güncellenerek" artsa da, bu durumun çağdaş/güncel sanat dünyasına görünürde çok da yansımadağı söylenebilir. Bunda özellikle görsel sanatların devlet ve kurumlarıyla mesafeli ilişkisinin rolü büyük.

Ancak bu yoğun baskının üretime sansürden çok, otosansür ya da sansürün radarına girmeyen üretimler olarak yansıdığını da vurgulamak gerek. Kültür sanat kurumları başta olmak üzere pek çok sanat mekânı, “alanını korumak” ve “devam edebilmek” adına kendi sansürünü devreye sokuyor.

Yurtdışı sergileri, misafir sanatçı programları, kapalı alanlarda, daha kendi içinde, sanatın içinden sergiler, söyleşi dizileriyle yoğun bir gündemin olduğu söylenebilir. Somutlaşan birkaç sansür vakası dışında (TÜYAP kapsamındaki İstanbul Sanat Fuarı'nda kaldırılan ya da +18 ibaresiyle sergilenen işler) kamuoyuna yansıyan sansür vakasına rastlamak pek mümkün değil. Öyle ki sansürle fazla haşır neşir bir sanatçı olan ve işlerinin çoğunda Çin'de maruz kaldığı sansürü ifşa eden Ai Weiwei'nin sergisine ev sahipliği yapan Sabancı Müzesi ve sanatçının kendisi, OHAL koşullarındaki Türkiye'de bu konulara hiç değinmeden kotardılar bu sergiyi. Konumuz tam da böyle bir otosansür.

Görsel sanatlar ile sansür arasındaki denklemin daha çok sanattan yana işlediğini düşünmek gibi iyimser bir bakış açısı da ortaya konabilir elbette. Lakin bu değerlendirmeyi yapmak için hem erken olabilir hem de ortada konuşulması gereken diğer baskı/sansür mekanizmalarının hakkını vermek gerekir öncelikle. Çünkü yeni sansür yöntemleri, aynı zamanda yeni sessizleştirme biçimlerine evrilmiş durumda.

Yine de tüm bunlar, son dönem üretilen kimi iş ve sergilerin gündemin kasveti, karanlığından etkilenmediği anlamına gelmiyor elbette. Ahmet Doğu İpek'in *Günler*, Nermin Er'in *Günler Üzerimize Yiğilıyor*, Sibel Horada'nın *Bir İç Mekân Bahçesi*, Alp Sime ve İhsan Oturmak'ın *Ölüme Ne İyi Gelir*, Deniz Aktaş'ın *YokYerler* sergileri, tam da yaşanan iç sıkıntısını bir yerinden tutan, dışa vuran sergilerden bazılarıydı. Sanatçılar ve kültür sanat alanında çalışanların Anadolu Kültür, Depo, Kültür için Alan gibi kurum ve oluşumların kurucularından da olan Osman Kavala'nın tutukluluğuna karşı istikrarla sürdürdükleri çeşitli eylemleri de unutmamak gerek.

Görsel sanatlar alanında yaşanan açık ve net sansür vakalarından bahsedecek olursak, daha doğrudan ve görünür olan heykeller ve karikatürlerin birinci sırayı aldığını söylemek yanlış olmaz. Akla ilk, özellikle kayyım atanan Kürt kentlerindeki heykellerin imhası geliyor. Estetiği, içeriği, mesajı ne olursa olsun Türkiye'de vandallığın ve tahammülsüzlüğün sembolü neredeyse tüm heykeller. Müstehcen, politik, ucube ya da tahrik unsuru...

Öte yandan çizer Seyfi Şahin'in "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılama" suçunu işlediği gerekçesiyle 1 yıl 15 gün hapisle cezalandırıldı, çizer Sefer Selvi aracılığıyla da Başbakan Binali Yıldırım ve oğlu Erkam Yıldırım'ı çizdiği Paradise Papers karikatürü sebebiyle Evrensel gazetesine 10 bin TL tazminat cezası verildi. Bir diğer çizer Nuri Kurtcebe de çizdiği karikatürlerde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle hapis cezasına çarptırıldı.

ODTÜ mezuniyet töreninde *Tayyipler Âlemi* karikatürünün yer aldığı pankartı açan ve bir ay gözaltında tutulduktan sonra bırakılan öğrencilere de uzanan yayımlamacı bir sansür "bazı" karikatürlerin başına gelenler.

Bölgeler

Ankara

Ankara'daki gösteri, yürüyüş ve kültürel faaliyetlere yönelik yasak, engelleme ve sansürün 2018 yılı boyunca temel olarak cinsiyetçilik ve LGBTİ+ karşıtlığından beslendiği söylenebilir.

Bu yıl da, geçen yıl olduğu gibi en ağır yasaklamalara LGBTİ+'lar maruz kaldı. 2017 Kasım ayından başlayarak artan baskılar valilikçe Ankara sınırları içinde her türlü "LGBTİ ile LGBTİ" etkinliğin süresiz olarak yasaklanmasıyla şiddetlendi. Yasağın ardından birçok faaliyet girişimi polis baskınlarıyla durduruldu. İşlevsiz kalan LGBTİ+ derneklerine faaliyetleri için alan açmak üzere destek veren diğer dernek ve odaların girişimleri de aynı şekilde yasaklandı ya da engellendi. Başka kentlerde de belli oranda LGBTİ+ faaliyetlerine yasaklar gelmiş olsa da Ankara'daki yasağın sınırsız ve süresiz olması heteroseksist iktidarın başkentten bir mesajı olarak algılanmalı.

İktidara yönelik eleştiri ve mizah içeren sanat faaliyetleri ve gösteriler de yasaklardan nasibini aldı. Bunlardan başlıcası Barış Atay'ın tek kişilik oyunu *Sadece Diktatör*'ün Ankara Valiliğinin kararı ile yine süresiz yasaklanmasıydı. Kararların "süresiz" olarak alınması, ifade özgürlüklerine kalıcı yasaklar getiren yeni anti-demokratik rejimin sonsuzluğunu duyurmak istiyor ve hukuksuz, temel hak ve özgürlüklere aykırı kararların ve KHK'ların kalıcılığını gösterme amacı güdüyor sonucuna çıkabilir. Valilik, *Sadece Diktatör* oyunu ile ilgili açıklamasında, yalnızca *Sadece Diktatör* oyununa değil, "şahıs" dediği tiyatrocunun Barış Atay'a da yasak konulduğunu belirtmişti. Bu da itibarsızlaştırma ve işlevsizleştirmenin en doğrudan yolu olsa gerek.

Bir başka sahne engeli de 28 Mart 2018 tarihli *Meclis Sohbetleri* etkinlikleri kapsamında sahnelenen, Devlet Tiyatroları bünyesindeki Çanakkale destanının anlatıldığı oratoryoda kadın oyunculara geldi. Bu durum da yasaklama ve engelleme girişimlerinin temelindeki cinsiyetçi görüşü ortaya koyuyor.

Meclisteki bu cinsiyetçi sahne yasağını araştırırken DT bünyesinde kadrolu ya da sözleşmeli çalışan tiyatrocuların soruşturma, sözleşme feshi ve baskı gibi konuları paylaşmakta kendilerine otosansür uyguladıklarını gözlemlediğimizi de not düşmek gerek. Oyuncular Sendikası da bilgi paylaşmaktan çekinerek fazla temkinli davrandı. Genel olarak devlet kurumlarının artan

baskısının, çalışanları ve sendikalarını kendilerine daha büyük bir otosansür uygulamaya sevk ettiğini söyleyebiliriz.

Üniversiteler de bünyelerindeki etkinliklere büyük oranda otosansür uyguladı. ODTÜ öğrencileri, rektörlüğün valilikle eşadım uyguladığı yasak ve engellemelerle baskı altındaydı. Birçok öğrenciye Onur Yürüyüşü gerekçe gösterilerek soruşturma açıldı. Tarihi boyunca ODTÜ muhalif ruhunu yeniden üreten ve besleyen, dört gün sürmesi öngörülen bahar şenliklerinin üç günü valilikçe yasaklandı. Öte yandan 12 yıldır yapılmayan Koçfest bu yıl engelsiz bir şekilde bünyesindeki faaliyetleri gerçekleştirdi. Valiliğin uyguladığı bu çifte standart, sermaye tabanlı grubun şenliklere ikame etmesinin iktidar için daha yönetilebilir olduğunu gösteriyor.

ODTÜ mezuniyet töreninde *Tayyipler Âlemi* karikatürünün yer aldığı pankartı açtıkları için mahkemeye sevk edilen dört ODTÜ öğrencisi sonunda tahliye edildi ama yine de bu tutuklamalar ODTÜ üzerinde oluşturulan gözdağını beslemiş oldu.

Eski Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek döneminde ODTÜ'den geçirilen yol, ardından geçtiğimiz eylül ayında yerleşke içinde yer alan 40 dönüm arazinin 49 yıllığına Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na tahsis edilmesi, genel olarak ODTÜ arazisine olduğu kadar, ODTÜ kültürüne ve geleneğine de saldırı niteliğindedir.

2018 yılı boyunca başta 1 Mayıs olmak üzere işçi eylemleri, mitingler, grevler ya yasaklandı ya da sert polis müdahalesi ile engellendi. Özellikle İstanbul'a yapılan 3. Havalimanı inşaatındaki kötü çalışma koşullarına dikkat çekmek isteyen eylemler, Ankara'da da polis tarafından çok sert bir şekilde bastırıldı.

Mamak'ta, çoğunlukla Alevi, muhalif ve sol görüşlü nüfusun yaşadığı Tepecik'te gerçekleştirilen *Mamak Kömür Deposu Buluşması* da bu yıl Ankara Valiliği tarafından yasaklanan etkinlikler arasında yer aldı. Muhalefetin ya da sol düşüncenin kendini yeniden ürettiği buluşma ve şenliklerin eşzamanlı olarak yasaklanmasıyla bu grupların yalnızlaştırılması hedeflenmiş olmalı.

Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Anıtı'nın bir yıl boyunca ablukaya alınması, bu alanın miting ve eyleme kapatılması da aynı kaygıyla alınmış bir yasak ve engelleme kararıydı. O anıt etrafında KHK ile ihraç edilen kamu görevlileri buluşuyor ve dayanışma gösteriyorlardı.

Diyarbakır

Diyarbakır, OHAL ve kayyım atamalarının ardından kültür sanat alanında yaşadığı salon bulma krizini çeşitli kafe ve küçük etkinlik mekânlarıyla aşmaya alışıarak 2018 yılına girdi. Konserler ve film etkinlikleri âdeta kafelere ve küçük salonlara hapsoldü.

Tabii bu yeni alışkanlığın bir diğer boyutu da kamusal alanda, Kürtçenin görünür bir biçimde geri çekilmesi oldu. Nitekim yıl sonuna doğru, dört yıl aradan sonra kente yeniden dönen TÜYAP Kitap Fuarı'nın afişinde ilk kez Kürtçeye yer verilmemesi neredeyse hiç yadırganmadı.

Diyarbakır ve çevresi, 2018 yılına, ikinci yıllarında artık kendilerini kurumsallaştıran kayyımlarla girdi. İlk yıllarında giriştikleri heykel yıkma eylemlerinin ardından, kalan tek tük heykeller de 2018'de yıkıldı. İşte birkaç örnek: Nusaybin'deki Newroz Anıtı'nı yıkan belediye, anıtın yerine saat kulesi yapılacağını duyurdu. Diyarbakır'da İnsan Hakları Anıtı'nın üzerinde yer alan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin yazılı olduğu levha yerinden söküldü. İğdır'ın Tuzluca ilçesinde üzerinde İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin yazılı olduğu, iki kadın heykelinden oluşan İnsan Hakları Anıtı ise belediyeye kayyım olarak atanan Kaymakam Abdullah Kadioğlu'nun talimatıyla yıkıldı.

Belediyelere atanan kayyımlar, daha önce belediyelerin yaptığı çeşitli sosyal ve kültürel çalışmaları da durdurmaya devam etti.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli çocukların anadillerinde kaynağa ulaşması için açılan Sesli Kütüphane kayyım tarafından kapatıldı. Birimde çalışanların işine son verilirken, kayıtlara erişim de engellendi. Mardin Kızıltepe İlçe Belediyesi'ne atanan kayyım Ahmet Odabaşı'nın talimatıyla Kürt müzisyen Ali Temel'in ismini taşıyan Ş. Elî Temel Kültür ve Sanat Merkezi kapatıldı.

2016'daki ilk KHK'larla Diyarbakır'da bulunan çok sayıda TV, radyo ve gazete kapatılmıştı. 2018'e gelindiğinde kapatılan yayın ve haber kuruluşlarının boşluğunu kapatmak üzere açılan internet sitelerinin erişimleri sıkça engellendi.

Bazı haberler de dava konusu edildi; Cumhuriyet Savcılığı, 1HaberVar Platformu hakkında "Basın yayın yoluyla PKK propagandası" yaptığı iddiasıyla soruşturma başlattı. Savcılık, konukların programlarda yaptıkları değerlendirme ve yorumları 1HaberVar'ın "propaganda yaptığına" kanıt olarak gösterdi.

Bölgede çalışan gazeteciler yaptıkları haberler nedeniyle ya da yapılmış haberleri sosyal medyada paylaştıkları için yargılandılar. Sertaç Kayar'ın 8 Mart yürüyüşüyle ilgili bir fotoğrafı, fotoğrafta yer alan emniyet mensuplarının açtığı dava ile mahkemelik oldu. DİHA editörleri ve çalışanları ise kendi haber ajanslarında çıkan bir haberi sosyal medyada paylaştıkları için yargılanmaya başladılar.

Raporu hazırladığımız günlerde gazeteci Sedat Sur'un yaptığı bir haber nedeniyle cezaevine gireceği haberi ise ifade özgürlüğü ile ilgili cezalandırmaların son örneği olarak kayıtlarımıza girdi.

Geride bıraktığımız yıl, Diyarbakır'da kapı kırılarak yapılan baskınlar da dikkat çekti: Yazar Nurcan Baysal kapısı kırılarak gözaltına alındı. Aram Yayınevi ve Jin News de kapısı kırılarak baskın yapılan mecralardı.

Kayım ve OHAL baskıları ile özellikle kültür sanat alanında kabuğuna çekilen Diyarbakır, geçtiğimiz yıl boyunca sinema ve tiyatro atölyeleri, edebiyat günleri, kitap fuarı, Kürtçe tiyatro oyunları, dans ve masal etkinliklerini de içeren çok sayıda etkinlikle bu kabuğu kırır gibi oldu.

Ancak kitlesel etkinlikler valilik engeline takıldı. Örneğin Kürtçe müzik yapan Mem Ararat'ın vereceği konser hiçbir gerekçe gösterilmeden iptal edildi, İstanbul'da gösterimleri sorunsuz tamamlanan Hangi İnsan Hakları Film Festivali'nin Diyarbakır'daki gösterimleri de yasaklandı.

Geçmişte "arada bir" dava gerekçesi olan şarkılar veya sahne performansları da bu dönemde sıkça tutuklanma gerekçelerine döndü. Koma Rosîda'nın solisti Jiyan da Patnos'taki bir mitingde söylediği şarkıda geçen "Kürdistan" sözcüğü nedeniyle gözaltına alınarak tutuklanan sanatçılar arasına katıldı.

Daha önce KHK ile kapatılan ve tekrar yayınına izin verilen Kürtçe çocuk kanalı Zarok TV'ye iki Kürtçe şarkıda "terör örgütünün amacına hizmet edildiği" gerekçesiyle RTÜK tarafından para cezası kesilmesi de Kürtçe ile ilgili örtülü bir 'rahatsızlığı' işaret ediyordu.

Belediyelerin de dil alanına katkılarıyla kamusal alanda önceki dönemde yaygınlaşmış olan Kürtçe'nin kullanımının bu dönemde gerilediği rahatlıkla söylenebilir. Yasakların ve kayımlar eliyle kültürel alanı yeniden dizayn etme çalışmalarının yanı sıra belirgin bir otosansürün de bunda etkili olduğunu tespit etmek zor değil.

İzmir

Ülkenin siyasî atmosferi içerisinde korunaklı bir liman olarak görülen İzmir, son yıllarda azımsanmayacak oranda nitelikli göç aldı. Sanatçılar, gazeteciler, yazarlar ve hak savunucuları birçok şehre göre "daha özgür" olarak değerlendirilen İzmir'e yerleşti. İzmir, bir bakıma Avrupa'ya gidemeyenler ya da gitmek istemeyenler için alternatif bir kent oldu.

İzmir'de yerel yönetimi elinde bulunduran CHP'li belediyelerin kentin kimliğine uygun seyreden kültür sanat etkinliklerini yılın her döneminde görmek mümkün. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan Akdeniz Akademisi, İzmir'i kültürel bir merkeze dönüştürmek için kültür sanat insanları ile çalışmalar yürütüyor. Akademi bünyesinde kurulan, İzmir Kültür Platformu Girişimi ise yerel kültür sanat aktörlerinin üretimlerini daha görünür kılmayı amaçlayan çalışmalar yapıyor. Sanatçıların sergi ve gösteri salonu gibi talepleri, belediyelerin imkânları dahilinde karşılanıyor. Siyasî iktidarın baskısı olmadığı sürece, sanatçıların ürettikleri içerikler belediyelerde bir kontrol mekanizmasına tabi tutulmuyor.

Kentte kültür sanat alanındaki baskılar, daha çok iktidar partisi ve yönettiği belediyelerin ya da üniversite rektörlüklerinin uygulamalarıyla karşımıza çıkıyor. AKP'li Selçuk Belediyesi'nin çevre sorunlarına dikkat çeken Latmos'a Rahmet Geldi oyununa "sakıncalı" diyerek salon vermemesi, Sadece Diktatör oyununun valilik tarafından İzmir'de süresiz olarak yasaklanması, 9 Eylül Üniversitesi'nde düzenlenmesi planlanan LGBTİ+ Temel Kavramlar başlıklı etkinliğin iptal edilmesi bu tür baskıcı ve yasakçı uygulamalardan bazıları.

Üniversitelerde öğrencilerin mezuniyet projelerinin yayınlanması, sergilenmesi çeşitli gerekçelerle yasaklanıyor, iktidara muhalif kurumların etkinliğine akademisyenler katılmıyor ya da İzmir üniversitelerindeki akademisyenler, katılacakları bir sempozyuma konuşmacı olarak KHK'lı bir akademisyen davetli ise onun yanında görünmek istemediği için katılmayı reddediyor.

Elbette internet ortamında yapılan paylaşımları gerekçe göstererek gözaltına almak ya da tutuklamak; iktidara muhalif siyasî parti, sendika, sivil toplum örgütü ve kadın platformlarının düzenlediği toplantı, gösteri ve yürüyüşleri yasaklamak İzmir için de "olağan" bir baskı ve sansür yöntemi. Örneğin HDP'nin İzmir'de seçim çalışmaları dışında kamusal alanlarda düzenlemek istediği etkinlikler parti binalarında ya da salonlarda kapalı etkinlikler şeklinde hayata geçiriliyor.

Sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek İzmir'deki evine baskın yapılan ve gözetlme alınan Seyri Sokak Video Eylem Kolektifi üyesi Oktay İnce vakası ise 18 yıllık arşivine hukuksuzca el konulması sebebiyle ayrı bir yerde duruyor.

Hem siyasî iktidarın hem yerel yönetimlerin baskısı sonucu İzmir'de sansür ve otosansür uygulamalarına yerel medyada da tanık oluyoruz. AKP'yi ya da Cumhurbaşkanını eleştiren bir haber yapan gazeteci gözetlme alınırken, CHP'li bir belediye başkanının kente karşı işlediği suçu haber yapan gazete, reklam verilmeyerek cezalandırılıyor. Bazı yerel gazeteler kabul etmeseler de ayakta kalabilmek adına, belediye başkanları için gazetecilik yapıyor.

İzmir'de kültür sanat faaliyetlerinin diğer kentlere göre biraz daha rahat ve özgür bir şekilde düzenleniyor olması tek başına CHP'li belediyelerin kültür sanata verdiği önemle açıklanamaz elbette. Kentin, kültür sanat alanında uzun süredir çalışan yerel dinamiklerini de göz ardı edemeyiz. Ayrıca AKP iktidarının İzmir'e bakış açısı diğer kentlerden biraz daha farklı. Yıllardır seçimle kazanamadığı kentte, hegemonyasını farklı şekillerde kuruyor. AKP'ye yakın inşaat şirketleri, belediyelerin kültür sanat organizasyonlarına destek oluyor ve ortak projelere imza atıyor. Bu birliktelikle kent dokusunun da altüst edildiğini belirtmek gerekiyor. Büyük inşaat şirketleri açtıkları galerilerde kentin fikrî yapısına uygun, kente daha "şirin" görünecek kültür sanat etkinlikleri düzenliyor.

Sonuç olarak İzmir, siyasî iktidarın baskısından ve muhafazakârlaşan kentlerden bunalan insanlar tarafından "yaşanılacak şehir" olarak tercih edilse de, ülkede yaşanan sansür ve yasak atmosferinden payını alıyor.

Vakalar

Aralık 2017

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından engelli çocukların anadillerinde kaynağa ulaşması için açılan Sesli Kütüphane kayyım tarafından kapatıldı. Birimde çalışanların işine son verilirken kayıtlara erişim de engellendi.

Yeni Zelandalı fotoğrafçı Martyn Blundell Aim, Türkiye'de gözaltına alındı. Terörle Mücadele Şubesi'nde Martyn Blundell AİM ile görüşen avukatlar, fotoğrafçının ilaçlarının verilmediğini, kişisel ihtiyaçlarının karşılanmadığını söyledi.

Cumhuriyet Savcılığı, 1HaberVar Platformu hakkında "Basın yayın yoluyla PKK propagandası" yaptığı iddiasıyla soruşturma başlattı. Savcılık, konukların programlarda yaptıkları değerlendirme ve yorumları 1HaberVar'ın "propaganda yaptığına" kanıt olarak gösterdi.

Documentarist tarafından düzenlenen Hangi İnsan Hakları Film Festivali'nin Diyarbakır ayağı Diyarbakır Valiliği tarafından gerekçesiz yasaklandı.

Eskişehir'de kimliği belirsiz kişi ya da kişiler, eylül ayında 11. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu'nda yapılan heykelleri kırdı.

Kürt müzisyen Ali Temel'in ismini taşıyan Ş. Elî Temel Kültür ve Sanat Merkezi, Mardin Kızıltepe İlçe Belediyesi'ne atanan kayyım Ahmet Odabaşı'nın talimatıyla kapatıldı.

Brezilyalı karikatürist Carlos Latuff, resmî Twitter hesabından yaptığı paylaşımlar için Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın avukatlarının Twitter'a erişim engeli talebinde bulunduğunu açıkladı. Latuff'un karikatürlerinin yer aldığı www.latuffcartoons.wordpress.com adresine de erişim engeli getirildi.

Bakur belgeselinin yönetmenleri Çayan Demirel ve Ertuğrul Mavioğlu'na filmin birçok kentte gösteriminden iki yıl sonra, Batman Savcılığı tarafından "terör örgütü propagandası" suçlamasıyla dava açıldı.

Siyah Beyaz Yayınevi'nin CNR Expo Fuarcılık tarafından düzenlenen kitap fuarlarına katılımı engellendi.

Hatay'da okul öncesi öğretmenliği yaparken KHK ile ihraç edilen Duygu Şahlar'ın *Bişey Anlatıcam Eee? Kurtulduk mu?* adlı oyununu Muğla'da beş ilçede yasaklandı.

TEMA Vakfı kurucusu Hayrettin Karaca'nın daha önce iki kez zarar verilen Yalova sahilindeki heykeli, kimliği belirlenemeyen kişilerin saldırısına uğradı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, TÜYAP yöneticileri hakkında TUSKON'un toplantılarına, fuarlarına ve kongrelerine ev sahipliği yaptığı gerekçesiyle soruşturma başlatıldı. Soruşturma, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini cebren görevini yapmaktan engellemek, FETÖ terör örgütüne üye olmak, yardım ve yataklık yapmak" gibi suçlamaları içeriyor.

Diyarbakır D Tipi Cezaevi'ndeki bir tutukluya gönderilen fakat "kurumun güvenliğini tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle içeriye alınmayan kitaplar arasında *Küçük Prens*, *Peter Pan* ve *Robinson Crusoe* da yer alıyor.

Pera Müzesi'nde 25 Kasım'da düzenlenecek Kuir Kısalar etkinliğini önce "anayasal düzene ve genel ahlaka aykırı olabileceği" gerekçesiyle erteleyen Beyoğlu Kaymakamlığı, 12 Aralık'a taşınan etkinliği bu kez de "kamu esenliğinin sağlanması" nı gerekçe göstererek yasakladı.

Ocak 2018

Mezopotamya Ajansı, Özgürlükçü Demokrasi Gazetesi, 1HaberVar ve Demokrat Haber'in internet siteleri erişime engellendi.

CHP İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın her ay medyadaki baskı ve sansürleri açıkladığı rapora erişim engellendi.

THY, *Modern Family* dizisinin gösteriminde Türkçe altyazıda geçen "eşcinsel" kelimesini "sapkın" ve "tuhaf" olarak değiştirdi.

Kobanê'de DAİŞ'e karşı verilen mücadeleyi konu alan *Nû Jîn* belgeselinin yönetmeni Veysi Altay ve filmin gösteriminin yapıldığı Batman Yılmaz Güney Sineması Müdürü Dicle Anter'e "örgüt propagandası yapmak" iddiasıyla dava açıldı.

Barış Atay'ın rol aldığı *Sadece Diktatör* adlı oyun, Artvin İl Özel İdaresi'nin oyunu "sakıncalı" bulması gerekçesiyle Artvin'de yasaklandı.

OHAL'in ardından yayımlanan 31. KHK ile Hatay Güney Radyo TV ve Prestij Medya kapatıldı.

Polisin İstanbul Emniyet Müdürlüğü talimatı ile Kadıköy'deki tiyatro sahnelerine *Sadece Diktatör* oyununa yer vermemeleri için baskı yaptığı ortaya çıktı.

İnsan Hakları Derneği Mersin Şubesi'nin düzenlediği Adil Yargılama için: Tek Tipe Asla başlıklı paneline Mersin Valiliği tarafından izin verilmedi.

Freedom House'un 2018 raporuna göre, Türkiye, dünya ülkelerinin yüzde 25'ini oluşturduğu ifade edilen "özgür olmayan ülkeler" arasında yer aldı.

Bodrum'da KHK ile işinden atılanların belgeselini çeken Nejla Demirci, ekibiyle birlikte gözaltına alındı.

Barış Atay'ın rol aldığı *Sadece Diktatör* adlı oyun Kadıköy'ün tüm açık ve kapalı alanları ile tiyatro sahnelerinde yasaklandı.

Afrin harekâtının başlamasından itibaren, sosyal medya paylaşımları nedeniyle en az 150 kişi gözaltına alındı, 22 kişi tutuklandı.

Kırmızı Kedi Yayınevi'nin Kartal'daki binasının dış cephesinde yer alan Soner Yalçın ve Yılmaz Özdil'in kitap tanıtım afişleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi ekiplerinin baskısı sonucu indirildi.

Artvin ve Hopa'da sahnelenmesi engellenen, Kadıköy ve Ankara genelinde yasaklanan *Sadece Diktatör* oyunu, İzmir'de de süresiz olarak yasaklandı.

Şubat 2018

Pir Sultan Abdal Kültür Derneği'nden müzisyen Cevahir Canpolat, Kaos GL'den Ali Erol, Seyri Sokak'tan belgesel yönetmeni Sibel Tekin ve Öğrenci Kolektifleri üyesi, yazar Emek Erez gözaltına alındı.

1HaberVar Platformu'nun sitesine ikinci kez erişim engeli getirildi.

Bilgi ve İletişim Teknoloji Kurumu (BTK) direnisteyiz.org, Mezopotamya Ajansı ve kızılbayrak.net'e erişimi engelledi.

Çevreci Afacanlar adlı çocuk oyunu, Akhisar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından "savaş ve şiddet karşıtı" olduğu gerekçesiyle yasaklandı.

Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) yapılan bir şikâyet üzerine *Avrupa* adlı oyunun İstanbul DT şubat programından çıkarılmasının ardından İstanbul DT Genel Müdürü Celal Kadri Kınoğlu görevinden istifa etti.

Karabük Üniversitesi'nde düzenlenmesi planlanan Kemal Dinç konseri, sanatçının sosyal medya hesaplarındaki "savaş karşıtı" paylaşımları gerekçesiyle rektörlükçe yasaklandı.

Gazeteci İbrahim Gezici, Almanya'dan İstanbul'a geldiği sırada Sabiha Gökçen Havalimanı'nda gözaltına alındı.

Boğaziçi Üniversitesi'nde 15 Şubat'ta Veli Saçılık'ın konuşmacı olarak katılacağı *90'lardan Bugüne Türkiye'de Hapishaneler ve Tutsak Direnişleri* başlıklı panel, üniversite yönetimi tarafından iptal edildi.

10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği "tüzüğünde teknik eksikler" bulunduğu gerekçesiyle kapatıldı.

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki (SBF) öğrenci topluluklarının etkinliklerine yasak getirdi.

Ferhat Tunç'a, sosyal medya paylaşımlarında "halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik ettiği" gerekçesiyle dava açıldı.

Müziyen İbrahim Rohilat, sahnedeki konuşmasında "terör örgütü propagandası yaptığı" suçlamasıyla tutuklandı.

İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı ve beş bölümden oluşan "aranan teröristler" listesinde Grup Yorum'un altı üyesinin ismi de yer aldı.

Diyarbakır'da Kurdî-Der binasında bulunan Aram Yayınevi'ne baskın yapan polister, kapısını balyozla kırdıkları yayınevindeki bazı kitaplara el koydu.

RTÜK, *Çukur* dizisindeki öpüşme sahnesi nedeniyle Show TV'ye 260 bin lira ceza verdi.

direnisteyiz.org sitesi bir kez daha BTK tarafından kapatıldı.

Kaos GL ve Pembe Hayat'ın, LGBTİ etkinliklerinin Ankara'da süresiz yasaklanmasına ilişkin yürütmeyi durdurma talepleri reddedildi.

RTÜK, *Cevdet Gülbay ile Govend Show* adlı programdaki katılımcının Kürtçe selamlama yapması ve söylediği şarkılardaki ifadelerin "resmî olmayan çeviri" olduğu gerekçesiyle Yaşam TV'ye 13 bin TL para cezası ve 5 program durdurma kararı verdi.

Nurcan Baysal'ın *Ezidiler: 73. Ferman Katliam ve Kurtuluş ile Ahmet Altan'ın Ölmek Kolaydır Sevmekten* adlı kitapları, Van Yüksek Güvenlikli Cezaevi yönetimi tarafından "sakıncalı" bulunarak tutuklu gazeteci Nedim Türfent'e verilmedi.

Diyarbakır Valiliği, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü kapsamında etkinlik yapmak için başvuran Diyarbakır Kadın Platformu'na "kentte açık alanlarda etkinlik yapılmasına izin verilmeyeceği" yanıtını verdi. Van'da da her türlü etkinlik ve eylem, valilik kararıyla bir ay boyunca yasaklandı.

TRT yönetiminin 2016'da 142 Türkçe, 66 Kürtçe şarkıyı yasakladığı ortaya çıktı. Yasaklı listesinde Sıla, Nazan Öncel, Demet Akalın, Ciwan Haco, Rojda da var.

Mart 2018

İhsan Eliaçık'ın Isparta Kitap Fuarı'na katılımı engellendi.

Haber sitesi Ahval'e BTK tarafından erişim engeli getirildi.

Antalya'da kadın örgütlerinin 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü kapsamında yapmayı planladığı basın açıklaması, Antalya Valiliği tarafından güvenlik gerekçesiyle yasaklandı.

Kültür Bakanlığı'nın kararıyla Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği (MESAM) Yönetim Kurulu'na görevden el çektirildi.

Kayseri'de iki ilçede öğrencilere dağıtılan *Bohçadaki Sırlar* kitabı, içinde "uygunsuz ifadeler" olduğu gerekçesiyle valilik kararıyla toplatıldı.

Muğla Üniversitesi Tiyatro Topluluğu'nun sahnelediği *Joko'nun Doğum Günü* adlı oyun, üniversite yönetimi tarafından sansürlendi. Yönetimin talebini yerine getirmeyen topluluk, rektörlük tarafından kapatıldı.

CNN Türk spikeri Büşra Sanay'in *Kardeşini Doğurmak* adlı kitabı için düzenlenen iki imza günü, sakıncalı bulunduğu gerekçesiyle iptal edildi.

Barış Yarkadaş, biri CHP'ye ait olmak üzere 22 haber sitesinde yer alan "imar kıyağı" açıklamasının, Başbakan Binali Yıldırım'ın talimatıyla engellendiğini açıkladı.

Ordu'da 25 yıldır yayın yapan TV52'nin binası, zabıta ekiplerince mühürlendi.

İçişleri Bakanlığı, 5-12 Mart arasında "terör örgütü propagandası yaptıkları" gerekçesiyle 635 sosyal medya hesabının incelendiğini, 290 kullanıcı hakkında soruşturma açıldığını açıkladı.

Antropolog dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Kubilay Çelik, sosyal medya paylaşımları nedeniyle tutuklandı.

Tor Project, Hotspot Shield, Zenmate ve TunnelBear dâhil 20 VPN servisine erişim engeli getirildi.

Mardin'de sadece protokol üyeleriyle sınırlı "Nevruz" kutlamalarına izin verildi, "Newroz" kutlamalarına ise "ikinci kutlamaya gerek yok" denilerek izin verilmedi.

Yeva adlı filmin 16. Uluslararası Gezici Kadın Filmleri Festivali Filmgor kapsamındaki gösterimi, Azerbaycan hükümetinin talebi üzerine İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı.

Adalet Bakanlığı, cezaevindeki kadınların hikâyesini anlatan *Avlu* dizisi hakkında RTÜK'ten "dizi yayınlanmadan gerekli tedbirlerin alınmasını" talep etti.

"Cumhurbaşkanına hakaret" ettiği gerekçesiyle hakkında dava açılan Zuhal Olcay, 10 ay hapis cezasına çarptırıldı.

RTÜK ile BTK'ya "internetteki görüntülü ve sesli yayınları denetim yetkisi" öngören düzenleme, Meclis'te kabul edildi.

Samsun 19 Mayıs Anadolu Lisesi Tiyatro Kulübü öğrencilerinin sahneleyeceği *Lüküs Hayat*, İlkadım İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nce "müstehcen" bulunarak sansürlendi.

Ferhat Tunç için "terör örgütü propagandası" yaptığı gerekçesiyle 9 yıl 4 aya kadar hapis cezası istendi.

Diyarbakır'da İnsan Hakları Anıtı'nın üzerinde yer alan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin yazılı olduğu levha yerinden söküldü.

İhsan Eliaçık için "terör örgütü propagandası yapmak" gerekçesiyle 7 yıl 6 aya kadar hapis cezası istendi.

Nusaybin'deki Newroz Anıtı'nı yıkan belediye, anıtın yerine saat kulesi yapılacağını duyurdu.

TBMM'de düzenlenen Çanakkale Şehitlerini Anma Gecesi'nde, Devlet Tiyatroları tarafından sahnelenecek oratoryoda rol alan kadın oyuncuların TBMM Başkanı İsmail Kahraman'ın talebiyle sahneye çıkmaları engellendi.

Özgürlükçü Demokrasi gazetesine ve Gün Matbaası'na kayyım atandı. Aynı matbaada basılan Azadiya Welat ise yayımlanamadı.

Nisan 2018

İzmir'de bir sokak düğününü basan polis, müzisyenleri "zafer işareti" yaptıkları ve "Kürtçe" şarkı söyledikleri gerekçesiyle gözaltına aldı.

Ankara'da düzenlenen HDP Olağan Genel Kongresi'ne katılmak için Diyarbakır'dan yola çıkan 36 kişiye otobüste söyledikleri Kürtçe şarkı nedeniyle soruşturma açıldı.

Show TV'de yayınlanan *Çukur* adlı dizide, Mehmet Güreli'nin Ömer Hayyam dizelerinden bestelediği *Kimse Bilmez* şarkısında geçen "şarap" sözcüğü sansürlendi.

Çekilme Günlüğü başlığı altındaki yazılarından aldığı beraat kararı bozulan Hasan Cemal, yeniden yargılandığı davada 3 ay 22 gün hapis cezasına çarptırıldı.

Eren Keskin hakkında Özgür Gündem gazetesi Eş Genel Yayın Yönetmeni olması gerekçesiyle toplam 129 dava açıldı. Keskin hakkında 47 davanın yargılaması hâlen devam ediyor.

Latif Demirci *Hürriyet*'ten fiilen ayrıldı. Demirci'nin veda karikatürüne de gazetede yer verilmedi.

Gün Matbaası'na kayyım atanmasının ardından önce fotokopiyle dağıtılan, sonra da yayını internetten sürdüren Azadiya Welat'ın son üç sayısı hakkında toplatma kararı çıkartıldı.

Nuriye Gülmen ve Semih Özakça'nın avukatlarından Şükriye Erden'in cezaevinden gönderdiği mektubun tamamı, "sakıncalı" bulunarak sansürlendi.

İzmir Selçuk Belediyesi, çevre sorunlarına dikkat çeken *Latmos'a Rahmet Geldi* adlı oyunu "sakıncalı" bularak salon vermedi.

Suavi'ye "cumhurbaşkanına hakaret" suçlamasıyla 11 ay 20 gün hapis cezası verildi. Hapis cezası daha sonra 14 bin TL para cezasına çevrildi.

İhsan Eliaçık, bir seminerdeki konuşması nedeniyle "silahlı terör örgütü propagandası" yapmak suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasına çaptırıldı.

Tarihçi ve köşe yazarı Ayşe Hür hakkında, sosyal medya paylaşımları aracılığıyla "örgüt propagandası" yaptığı gerekçesiyle 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi.

Ankara Valiliği, sendika ve meslek odalarının 1 Mayıs'ta gerçekleştirmeyi planladığı yürüyüşe izin vermedi.

İnternet Çağında İnternete Erişim Sorunu-Türkiye'nin Sansürle İmtihanı başlıklı rapora göre, 1 Ocak-9 Nisan tarihleri arasında, yani yaklaşık olarak üç ayda, 10 bin 250 sosyal medya hesabı incelendi.

Beyaz Show canlı yayınında "Çocuklar ölmesin" dediği için verilen 1 yıl 3 aylık cezası onanan öğretmen Ayşe Çelik cezaevine girdi.

Ankara Valiliği, dört gün sürmesi öngörülen ODTÜ 32. Bahar Şenliği'nin üç gününü yasakladı.

Mardin'de her türlü etkinlik, üç ay süreyle kaymakamlıklardan alınacak izne bağlandı.

Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ valilikleri ile Trakyalılar Vakfı tarafından düzenlenen Trakya Tanıtım Günleri etkinliğinde Cumhuriyet Kadınları Korosu'nun programı erken bitirildi.

İstanbul Valiliği, Sultanahmet'te yapılacak *1915 Anması*'ndaki açıklama metninde "soykırım," "katliam" gibi sözcüklerin geçmemesini talep etti, anma iptal edildi.

Mayıs 2018

ODTÜ Rektörlüğü, ODTÜ LGBTİ Dayanışması'nın 7-12 Mayıs tarihleri arasında üniversite kampüsünde düzenleyeceği tüm Onur Haftası etkinliklerini Ankara Valiliği'nin süresiz yasak kararını gerekçe göstererek yasakladı.

Aydın Emniyeti ve Valiliği, müzisyen Erdoğan Emir'in 5 Mayıs'ta Aydın Nazilli Alevi Kültür Derneği'nde gerçekleşecek konserini hiçbir gerekçe göstermeden yasaklayarak "Bu kişi 'kırmızı kalem' ile işaretlidir, burada bu sanatçıyı çıkaramazsınız" açıklamasında bulundu.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Kocaeli Kitap Fuarı'nda Esra Elönü'nün katılacağı *Arafta Sorular* isimli söyleşi, gelen tepkiler üzerine iptal edildi.

Petrol Ürünleri İşverenler Sendikası Yönetim Kurulu, benzine gelen zam ve indirim haberlerini internet sitesinden yayınlamama kararı aldı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde gerçekleşecek LGBTİ+ Temel Kavramlar etkinliği, üniversite rektörlüğü tarafından gelen tehdit telefonları ve e-postalar gerekçe gösterilerek iptal edildi.

Birleşmiş Milletler'de 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü vesilesiyle organize edilen bir panel için hazırlanan video sunumdan Türkiye'de basına yönelik baskıların yer aldığı bölümün çıkarılması istendi. Sansür talebi reddedilince panel iptal edildi.

Iğdır'ın Tuzluca ilçesinde üzerinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin yazılı olduğu, iki kadın heykelinden oluşan İnsan Hakları Anıtı, belediyeye kayyım olarak atanan Kaymakam Abdullah Kadioğlu'nun talimatıyla yıkıldı.

Türkiye'de Kürtçe kitap yayımlayan ilk yayınevi olan ve 23 yıldır yayın hayatını sürdüren Avesta Yayınları'nın dokuz kitabı "terörle mücadele" kapsamında toplatıldı.

Müzisyen Pinar Aydınlar "örgüt propagandası yapmak" suçundan kesinleşen 10 aylık hapis cezası nedeniyle tutuklandı.

Oyuncu Barış Atay, Soma Katliamı sonrası madenci Erdal Kocabıyık'ı tekmeleyen dönemin Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkel'in "özür" açıklamasına sosyal medyada tepki gösterdikten sonra "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek"ten başlatılan soruşturma kapsamında gözaltına alındı.

İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, öğrenci kulüplerinin Sungur Savran ve Mücella Yapıcı'yı konuk edeceği etkinlikleri yasakladı.

İhraç akademisyen Yrd. Doç. Dr. Bülent Şık hakkında, *Türkiye'yi kanser eden ürünleri devlet gizledi, biz açıklıyoruz! İşte zehir listesi!* başlıklı yazı dizisi nedeniyle soruşturma açıldı.

Gırgır dergisi çizeri Seyfi Şahin, Musa Kızıldeniz'i Ayırır ve Yahudileri Kurtarır başlıklı karikatürüyle "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılama" suçunu işlediği gerekçesiyle 1 yıl 15 gün hapisle cezalandırıldı.

Ezhel adıyla bilinen rapçi Sercan İpekçioğlu, şarkıları aracılığıyla "uyuşturucu kullanımını özendirmek ve kolaylaştırmak" suçundan tutuklandı.

Haziran 2018

İzmirli iki rapçi Khontkar ve Young Bego yaptıkları müzikle uyuşturucuya özendirdikleri gerekçesiyle narkotik tarafından gözaltına alındı. Khontkar uyuşturucu bulundurma ve uyuşturucu kullanımını özendirme suçlamalarıyla tutuklanırken Young Bego adli kontrol koşuluyla serbest bırakıldı.

Yolcu Tiyatro oyuncularından Cenk Dost Verdi'ye sosyal medya paylaşımları aracılığıyla "örgüt propagandası yapmak" suçundan 2 yıl 6 ay hapis cezası verildi.

Doğan Grubu'nun Turkuvaz Grubu'na sattığı D&R mağazalarında bazı kitapların kaldırıldığı öne sürüldü. Satılmayan kitapların yazarları arasında İbrahim Kaboğlu, Zeynep Altıok, Orhan Gökdemir, Turan Dursun gibi isimler var.

Ankara Valiliği, Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi'nin düzenleyeceği *Türkiye'den LGBTİ + Kısa Filmler* seçkisini "toplumsal hassasiyetler" gerekçesiyle yasakladı.

Müzisyen Erdal Güney, 'babacığım' ifadesi yer alan şarkısı nedeniyle "cumhurbaşkanına hakaret" suçlamasıyla 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı.

Çözüm sürecinde PKK'nin geri çekilme sürecini ele alan *Bakur/Kuzey* adlı belgeselin yönetmenleri Ertuğrul Mavioğlu ve Çayan Demirel hakkında "terör propagandası" yaptıkları gerekçesiyle açılan davanın ilk duruşması Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü.

Çizdiği karikatürlerde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle 3 Haziran'da gözaltına alınan ve 4 Haziran'da tutuklanarak Yalova Cezaevi'ne gönderilen Nuri Kurtcebe 5 Haziran'da denetimli serbestlik şartıyla tahliye edildi.

İstanbul Gazi Mahallesi'nde duvara "ketil" resmi çizip, "umut" ve "HDP" yazdıkları için gözaltına alınan Sadettin Köse ve Birol Tutuş 'örgüt propagandası yapmak' gerekçesiyle tutuklandı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 7 Haziran tarihinden itibaren personelinin sozcu.com.tr internet adresine olan erişimine yasak getirdi.

RTÜK üyeleri İsmet Demirdöğen ve İlhan Taşçı'nın TRT ve bazı özel televizyon kanallarındaki yayın istatistiklerini inceledikleri raporda, kanalların 24 Haziran seçim yayınları kapsamında mayıs ayı boyunca siyasî parti ve temsilcilerine ayırdığı süre verilerine göre, HDP'nin hiçbir televizyonda yer almadığı belirlendi.

"400 dönüm meşe ormanı yok oldu. Havalimanı inşaatı değil" başlığıyla verilen haber, enerji sektöründe de faaliyet gösteren Demirören Grubu'nun yönetimindeki Hürriyet gazetesinin internet sitesinden kaldırıldı.

Çevirmen Sebla Küçük'e Afrin operasyonu sürecinde Twitter üzerinden yabancı haber ajanslarından ve gazetecilerden çevirdiği üç paylaşım sebebiyle "PKK silahlı terör örgütünün propagandasını yapmak" suçundan 7,5 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı.

RTÜK'te görevli üst kurul uzmanları, kamu yayıncılığı yapması gereken TRT Haber kanalının, Yüksek Seçim Kurulu'nun seçime ilişkin belirlediği tarafsızlık ve doğruluk ilkelerini ihlal ettiğini tespit etti.

HDP Ağrı İl Örgütü'nün Patnos'ta gerçekleştirdiği mitingde, söylediği şarkının içinde "Kürdistan" sözcüğü yer aldığı için gözaltına alınan Koma Rosîda'nın solisti Jiyan tutuklandı.

Yolcu Tiyatro oyuncularından Cenk Dost Verdi'ye sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek verilen 10 ay 15 günlük hapis cezası onandı.

Milli Gazete'de yayımlanan "Ahlak 'Sınır'ı Aşıyor! Sapkınlar İstanbul'da ahlaksızlık kasmaya hazırlanıyor" başlıklı haberde LGBTİ+ bireyler ve Onur Haftası hedef gösterilerek valiliğe yürüyüşün yasaklanması çağrısı yapıldı.

Ankara Nâzım Hikmet Kültür Merkezi'nde Onur Haftası kapsamında Komünist LGBT'lerin düzenlediği Pride filminin gösterimi, Ankara Valiliği tarafından "birtakım toplumsal duyarlılıklar nedeniyle bazı kesimler tarafından tepki gösterilebileceği ve provokasyonlara neden olabileceği" gerekçesiyle yasaklandı.

Yeni Akit gazetesi "Bu sapkın yürüyüşü durdurun!" başlıklı haberde İstanbul LGBTİ+ Onur Yürüyüşü'nün yasaklanması için çağrı yaptı.

Alman vatandaşı Kürt sanatçı Hozan Cane, HDP'nin 24 Haziran seçim kampanyasına destek vermek amacıyla gittiği Edirne'de gözaltına alındıktan sonra 26 Haziran'da "örgüt üyeliği" suçlamasıyla tutuklandı.

1 Temmuz 2018'de Taksim'de yapılacak LGBTİ+ Onur Yürüyüşü, İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı.

Temmuz 2018

İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı, Twitter hesabında idam karşıtı paylaşımda bulunan oyuncu Berna Laçın hakkında, "halkın dini değerlerini aşağılama" suçundan soruşturma başlattı.

Başbakan Binali Yıldırım ve oğlu Erkam Yıldırım'ı çizdiği *Paradise Papers* (Cennet Belgeleri) karikatürü hakkında çizer Sefer Selvi'yle gazetenin sorumlu yazı işleri müdürü Çağrı Sarı'ya 40 bin TL'lik tazminat davası açıldı.

Cemil Kılıç'ın Kırmızı Kedi Yayınevi tarafından yayımlanan *İslam Bu-Muhammedi İslam* kitabı hakkında İstanbul Anadolu Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatıldı.

Beşiktaş Abbasağa Parkı'nda 7-8 Temmuz tarihlerinde Kâzım Koyuncu'yu anmak için düzenlenecek *Kâzım İsyandır Günleri*, "güvenlik önlemi alınamayacağı" gerekçesiyle Beşiktaş Kaymakamlığı tarafından iptal edildi.

Adana LGBTİ+ Dayanışması'nın 7 Temmuz'da ilk kez yapmayı planladığı Onur Yürüyüşü, Adana Valiliği tarafından "kamu güvenliği" ve "toplumsal duyarlılıklar" gerekçe gösterilerek yasaklandı.

Fazıl Say'ın 14 Ağustos'ta Harbiye Açık hava'da gerçekleşecek konseri, Atlantis Yapım tarafından programdan kaldırıldı.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kapsamında yayımlanan KHK'larla Devlet Tiyatroları (DT) ile Devlet Opera ve Balesi'nin (DOB) hukukî altyapısı değiştirildi. Değişiklikler çerçevesinde DT'nin ve DOB'un genel müdürü ve bağlı il müdürlükleri devre dışı kaldı.

Sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek gözaltına alınıp ifade veren tiyatro sanatçısı Orhan Aydın hakkında iki ayrı dosyadan dava açıldı. Aydın, "Yaşasın Hayat Yaşasın Tiyatro" ve "Darbenin siyasi ayağı araştırılsın" paylaşımları sebebiyle ihbar üzerine 'darbeci' olmakla suçlandı.

ODTÜ mezuniyet töreninde *Tayyipler Âlemi* karikatürünün yer aldığı bir pankart açtıkları için “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlamasıyla mahkemeye sevk edilen dört öğrenci tutuklandı.

Ezhel adıyla tanınan rapçi Sercan İpekçioğlu'na “uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme” iddiasıyla dava daha açıldı. Ezhel'in 10 yıla kadar hapsi istendi.

Cumhurbaşkanına hakaret suçlamasıyla 10 ay hapis cezasına çarptırılan Zuhal Olcay'ın cezası 11 ay 20 güne çıkartılarak kesinleştirildi. Sanatçının denetimli serbestlik başvurusunda bulunmak için cezaevine girmesi gerekecek.

Diyarbakır'daki ofisi polis baskınına uğrayan Jin News'in bilgisayarlarına el konuldu.

Acun Ilıcalı'nın kanalı TV8'de yayınlanan magazin programında Amerikalı şarkıcı Selena Gomez'in haç şeklindeki kolyesi mozaiklendi.

Ağustos 2018

Resmî Gazete'de 8 Temmuz Pazar günü yayımlanan 701 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle Özgürlükçü Demokrasi, Halkın Nabzı ve merkezi Diyarbakır'da bulunan Welat gazeteleri ile Avantaj TV kapatıldı.

RTÜK, cinsel içerikli ürün satışı yapan, izleyicileri aldatıcı reklamlara yer veren ve kumarı teşvik eden yayınlarla ilgili beş TV kanalına yönelik cezai yaptırım kararları aldı.

ODTÜ'de LGBTİ+ Onur Yürüyüşü'ne katıldığı iddia edilen öğrencilere açılan disiplin soruşturmasının ardından yürüyüş sırasında binalara gökkuşağı bayrağı astığı iddia edilen öğrencilere de soruşturma açıldı.

Adana'nın Seyhan ilçesinde bir düğüne baskın düzenleyen polis, düğünde Kürtçe şarkılar seslendiren müzisyen Mecit Özlü'yü, "örgüt propagandası yaptığı" gerekçesiyle gözaltına aldı.

Türkiye'nin çeşitli yerlerinde 2008 yılından bu yana sokak performansları gerçekleştiren Erdal Çoban, sokakta yaptığı canlı heykel performansından dolayı Kabahatler Kanunu'na aykırı davrandığı gerekçesiyle 124 TL para cezasına çarptırıldı.

Hürriyet Washington temsilcisi Cansu Çamlıbel'in Ankara-ABD arasındaki Brunson pazarlığına dair yazısı, yayımlandıktan kısa süre sonra gazetenin internet sitesinden kaldırıldı.

Polat Yağcı'nın sahibi olduğu Poll Production, İntizar'ın Mustafa Ceceli'nin eski eşi ile lezbiyen ilişki yaşadığına dair çıkan haberleri gerekçe göstererek sanatçıyla iş ilişkisini kestiğini açıkladı.

ATV'de yayınlanan *Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz* adlı dizide üç sezondur rol alan Deniz Çakır, "alkol aldığına dair görüntülerin medyaya yansımından rahatsız olan" yapımcı Raci Şaşmaz tarafından dizinin kadrosundan çıkarıldı.

Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü'nün

“milli değerlere uygun olmayan” yabancı film, çizgi film, dizi, oyun ve müzik kliplerinin “tespit edildiği” *Farkındayız* adlı projenin sitesinde *Friends, The Simpsons, South Park, Anahit, The West Wing* gibi yapımlar “İslamofobi ve değerlere hakaret” ibaresiyle hedef gösterildi.

ABD'nin yaptırım kararı sonrası dövizdeki astronomik artış, ana akım medyada ya hiç yer almadı ya da çok küçük görüldü.

Doların 7 lirayı aşması sonrasında ana akım TV kanallarında ve haber sitelerinde yer alan döviz kurları kaldırıldı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Sermaye Piyasası Kurulu ve Emniyet Genel Müdürlüğü, doların yükselmesinin ardından, “ekonomik saldırıların amacına hizmet eden haber, yayın, paylaşım yapan ya da eylemlerde bulunanlar hakkında” soruşturma başlatıldığını açıkladı.

HDP'nin tutuklu eski Eş Başkanı Selahattin Demirtaş'ın 24 Haziran seçimlerini değerlendirdiği ve HDP'ye eleştirilerde bulunduğu makalenin bazı bölümleri Yeni Yaşam gazetesi ve Yeni Özgür Politika'da yer almadı.

Dersim Dernekleri Federasyonu tarafından 26-29 Temmuz tarihleri arasında düzenlenmesi planlanan 18. Munzur Kültür ve Doğa Festivali, Tunceli Valiliği tarafından, festivalin “örgüte finans ve eleman kazandırdığı” iddiasıyla yasaklandı.

Avesta Yayınları'nın *Kürdistan Tarihi* isimli kitabı Ayvalık Sulh Ceza Hakimliği tarafından yasaklandı.

Adana Ceyhan'ın arka sokaklarını konu edinen *Benim Varoş Hikâyem* filminin yönetmeni Yunus Ozan Korkut'a ve filmin beş oyuncusuna “suçta ve suçluyu övmek”, “halkı uyuşturucu kullanmaya özendirme” suçlamalarıyla dava açıldı.

Türkiye'nin ilk Kürtçe çocuk kanalı Zarok TV'ye, iki Kürtçe şarkıda “terör örgütünün amacına hizmet edildiği” gerekçesiyle RTÜK tarafından reklam gelirlerinin yüzde 2'si ile yüzde 5'i arasında para cezası ve beş kez program durdurma cezası kesildi.

Artvin Çevre Platformu'nun düzenlediği *Cerattepe İçin Artvin Buluşması* etkinliğine Artvin Valiliği tarafından "etkinlik tarihinin bayram tatiline denk gelmesi sebebiyle o günlerde yaşanacak yoğunluktan ötürü kamu esenliğinin sağlanması ve kamu düzeninin korunması" gerekçesiyle izin verilmedi.

Müziyen Mem Ararat'ın Diyarbakır'da 2 Eylül'de vereceği konser, hiçbir gerekçe gösterilmeden Diyarbakır Valiliği tarafından yasaklandı.

Bursa Cumhuriyet Caddesi'nden kaldırılan *Kitap Okuyan Kız Heykeli*'nin büyükşehir belediyesi tarafından hasar gördüğü için tamirata yapılmak üzere kaldırıldığı, daha sonra şehir kütüphanesinin ön kısmına yerleştirileceği açıklandı.

Sosyal medya paylaşımları nedeniyle "örgüt propagandası yapmak" suçundan 10 ay 15 günlük hapis cezası onanan tiyatrocusu Cenk Dost Verdi, 17 Ağustos'tan bu yana Kocaeli 2 Nolu F Tipi Kapalı Cezaevi'nde.

Hürriyet'ten yazısı yayımlanmadığı için 18 Temmuz'da ayrılan ekonomi yazarı Uğur Gürses, söz konusu yazının yayımlanmama gerekçesinin sansür olduğunu belirterek yazının Sermaye Piyasası Kurulu'nun, gazetenin sahibi Demirören grubuna tanıdığı kur muafiyetiyle ilgili olduğunu açıkladı.

Gözetiminde kaybolan yakınlarının akıbetini sormak için 27 Mayıs 1995'ten bu yana Galatasaray Meydanı'nda toplanan Cumartesi Anneleri'nin 700. hafta eylemi, Beyoğlu Kaymakamlığı tarafından yasaklandı.

Yüksel Direnişi ile ilgili belgesel hazırlığı yapan İdil Kültür Merkezi'ne bağlı Fotoğraf ve Sinema Emekçileri çalışkanı Banu Torun, 'silahlı terör örgütüne üye olma' suçlamasıyla tutuklandı.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Mezopotamya Ajansı'nın yayın yaptığı mezopotamyaajansi13.com adresine erişimi engelledi.

Eylül 2018

Cumartesi Anneleri'nin Galatasaray Meydanı'ndaki oturma eylemlerine paralel olarak Diyarbakır ve Batman'da toplanan kayıp yakınlarının eylemlerine de "kamu düzeni" ve "güvenlik" gerekçe gösterilerek valilikler tarafından izin verilmedi.

İstanbul 3. Sulh Ceza Hakimliği, HDP'nin 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle Bakırköy'de yaptığı mitinge katılım çağrısı yapmak için bastırıldığı bildirimler hakkında "halkı kin ve düşmanlığa tahrik edici ifadelere" yer verildiği gerekçesiyle toplatma kararı verdi.

Cumhuriyet gazetesinde yönetim kurulunun değişmesiyle genel yayın yönetmeni Murat Sabuncu ile yazı işleri müdürleri Bülent Özdoğan ve Faruk Eren görevden alındı. Sabuncu'nun veda yazısına gazetenin internet sitesinde yer verilmezken Ahmet İnsel'in yazısı ise yayımlanmadı.

Yazar, yayıncı Ragıp Zarakolu hakkında, 2011 yılında Barış ve Demokrasi Partisi'nin Siyaset Akademisi'nde yaptığı konuşma nedeniyle, "terör örgütüne yardım ve yataklık" suçlamasıyla açılan davada kırmızı bülten çıkarıldı.

Araştırmacı-yazar Hamide Yiğit'in, *Tekmili Birden İŞİD- El Kaide'den İŞİD'e; Amerika için Cihat* adlı kitabı nedeniyle TCK 301. madde gereğince "hükümeti, yargı organlarını, askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılama" iddiasıyla yargılandığı davada aldığı 5 ay hapis cezası, 3 bin TL para cezasına çevrildi.

Backstabbing for Beginners /Komplo filminin Türkiye'deki gösteriminde, "Kürdistan" kelimesi altyazıda "Kuzey Irak" olarak yer aldı.

İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye (KİPTAŞ), 1999 yılında genel müdür olarak atanan İsmet Yıldırım'ın 2015'te mal varlığının yayınlandığı 10 habere "itibarsızlaştırma" gerekçesiyle Bakırköy Sulh Ceza Hakimliği tarafından erişim engeli getirildi.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Milliyetçi Demokrasi Parti Genel Başkanı Buray Büsküvütçü'nün sözlü tacizine uğrayan moda tasarımcısı Barbaros Şansal, can güvenliği ve ifade özgürlüğü kalmadığı gerekçesiyle İzmir'deki gösterisini iptal etti.

Halkevleri'nin 19 Eylül'de gerçekleştirmeyi planladığı 6. Mamak Kömür Deposu Buluşması Ankara Valiliği tarafından yasaklandı.

Uyanış filminin fragmanında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başına silah dayanan görüntülerden sonra gözaltına alınan, ardından FETÖ soruşturması kapsamında tutuklanan yönetmen Ali Avcı, İstanbul 36. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada 6 yıl 3 ay hapse mahkum edildi.

Müziyen Mabel Matiz'e bir vatandaşın ihbarı sonucu *Ya Bu İşler Ne?* adlı klibinde "1 dolar kullanarak FETÖ'ye destek verdiği" iddiası ile soruşturma açıldı.

Ali Atay'ın yönettiği 2017 yapımı *Ölümlü Dünya* adlı filmi ekrana taşıyan ATV, filmde geçen "Dolar olmuş 4 lira" repliğini sansürledi.

RTÜK, P!nk'in *Secrets* adlı şarkısının klibini yayınlayan AS TV'ye "Homoseksüel nitelikte erotik dans figürlerine yer verildiği, söz konusu klibin çocukların ve gençlerin izleyebileceği saatte yayınlandığı ve bu durumun çocukları ve gençleri olumsuz etkileyebileceği" gerekçesiyle para cezası verdi.

Yeni Akit gazetesi, "Koç'un kitaplarını çocuklardan uzak tutun" başlıklı haberde Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Kız Çocuk Hakları Bildirgesi* ve *Erkek Çocuk Hakları Bildirgesi* kitaplarını hedef göstererek iki kitabın sansürlenmesi istemiyle Kültür Bakanlığı'nı "göreve" çağırdı.

FOX TV Ana Haber spikeri Fatih Portakal hakkında, HDP Milletvekili Barış Atay'ın rol aldığı *Sadece Diktatör* isimli oyunun yasaklanmasına ilişkin attığı tweet nedeniyle "Cumhurbaşkanına hakaret" suçundan soruşturma başlatıldı.

Doğan Medya Grubu'nun mart ayında Demirören Holding'e satılmasının ardından grupta işten çıkarılan isimlere Hürriyet gazetesinde yazan Taha Akyol ile Mehmet Y. Yılmaz da eklendi.

3. Havalimanı inşaatında çalışan işçilerin kötü çalışma koşulları sebebiyle Kadıköy'de ve Ankara'da düzenlenen eyleme müdahale eden polis, AFP fotomuhabiri Bülent Kılıç'ı gözaltına aldı.

Doğan Medya'nın basılı yayınına 2014 yılında, internet yayınına da 2016 yılında son verdiği Radikal gazetesinde 20 Mayıs 2013'te girilen "Demirören'e suçlama: Rum işadamı Arşimidis'i öldürdü!" başlıklı haberin, medya grubunun Demirören Holding'e satılmasının ardından silindiği anlaşıldı.

TÜYAP tarafından 25-30 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen Diyarbakır 6. Kitap Fuarı'nın afişlerinde, daha önceki afişlerde kullanılan Kürtçeye yer verilmedi.

Kayım yönetimindeki belediye tarafından 18-23 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilmesi planlanan 8. Diyarbakır Kültür ve Karpuz Festivali, kamuda alınan tasarruf tedbirleri kapsamında iptal edildi.

İnternet üzerinden yapılan radyo ve TV yayınlarını RTÜK tarafından uygulanacak denetim ve yaptırım kurallarına bağlayan yönetmelik taslağı kabul edildi.

İzmir'de sosyal medya paylaşımları aracılığıyla "cumhurbaşkanına hakaret" ettiği gerekçesiyle işine son verilen ve aynı suçtan yargılanan eski TRT kameramanı Binali Erdoğan'a 10 ay hapis cezası verildi.

Avesta Yayınları'ndan çıkan *Kürt Ulusal Haraketi, Kürtler ve Kürdistan, 1880 Kürt Ayaklanması Şeyh Ubeydullah Nehri* adlı kitaplar "halkı kin ve düşmanlığa tahrik suçu kapsamında kalabileceği" değerlendirmesiyle Çukurca Sulh ve Ceza Hakimliği tarafından yasaklandı.

Yönetmen Kutbettin Cebe, Rojava'da DAİŞ'e karşı verilen mücadeleyi ve komünal yaşamı aktardığı *Roza-İki Nehrin Ülkesi* belgeseli aracılığıyla "terör örgütü propagandası" yapmakla suçlandı.

Müziyen Ferhat Tunç hakkında "örgüt propagandası" suçlamasıyla açılan davanın karar duruşmasında Tunç'a ertelemesiz 1 yıl 11 ay 12 gün hapis cezası verildi.

KHK ile Kocaeli Üniversitesi'ndeki görevinden ihraç edilen Doç. Dr. Gül Köksal'ın Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi yayını olan *Kültürel Miras Yönetimi* kitabındaki makalesi, yayının yeni basımından çıkarıldı.

ODTÜ'de iptal edilen Onur Haftası'nın ardından, mezuniyet töreni sırasında gökkuşuğu bayrağı açan 20'den fazla öğrenciye de soruşturma açıldı.

Ekim 2018

RTÜK'ün internet platformlarına denetim uygulayacağı yasa taslağının onaylanmasının ardından Netflix'te yayınlanan *Over the Garden Wall/Bahçe Duvarının Ötesinde* isimli animasyonda sigara sahnelerine sansür uygulandı.

Bu yıl 28 Eylül -7 Ekim tarihleri arasında düzenlenen Manisa 2. Kitap Fuarı'na öğrencilerin ulaşımı, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından okul müdürlerine gönderilen "fuarın tek tarafı" olduğu mesajıyla engellendi.

Yazıları ve sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek "örgüt propagandası yapma" suçlamasıyla yargılanan şair Fadıl Öztürk'e 1 yıl 10 ay hapis cezası verildi, ceza 5 yıl ertelendi.

Meş (Yürüyüş) filmi ile 2011 yılında, 48. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde "En İyi Sanat Yönetmeni" ödülünü alan tiyatro yönetmeni ve sinemacı Gıyasettin Şehir, "örgüt üyeliği" iddiasıyla tutuklandı.

Köşe yazarlarından Yusuf Serhat Bucak'la yollarını ayıran Yeni Özgür Politika gazetesi, yazarın veda yazısını yayımlamadı.

Diyarbakır merkezli soruşturma kapsamında gazeteci ve siyasetçilerin evlerine düzenlenen baskında gazeteciler Abdurrahman Gök, Kibriye Evren, Esra Solun Dal ve Semiha Alankuş ile Jineoloji yazarı Figen Aras gözaltına alındı.

Kasım 2016'da Diyarbakır Silvan'daki sokağa çıkma yasaklarının protesto edildiği basın açıklamasına katıldığı gerekçesiyle gözaltına alınan ve "örgüt propagandası yapmak" ve "örgüte üye olmak" suçlamaları yöneltilen yazar Temel Demirer, adlî kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

Ankara Valiliği'nin Kasım 2017'de Olağanüstü Hal Kanunu'na dayanarak ilan ettiği LGBTİ+ etkinliklerine süresiz yasak, 3 Ekim 2018'de valilik tarafından Ankara İl Emniyet Müdürlüğü'ne gönderilen resmî yazıyla kapsamı genişletilerek yeniden uygulamaya konuldu.

Ankara'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü'nün Tabiat Tarihi Müzesi'ndeki bilgi panolarında bulunan "evrim" sözcüğünün üzeri bantla kapatılarak yerine "gelişim" yazıldı.

HDP'nin 24 Haziran seçim çalışmalarına destek vermek için geldiği Edirne'de "terör örgütü propagandası yapma" iddiasıyla tutuklanan Almanya vatandaşı müzisyen Hozan Cane (Saide İnaç) için "Atatürk'e hakaret" ve "silahlı terör örgütü üyeliği" suçlarından hapis cezası istendi.

Lizbon'da düzenlenen DocLisboa Uluslararası Film Festivali'nin direktörü Cintia Gil, festivalde gösterilecek Şerif Gören imzalı *Yol* filminin tanıtım metnindeki "Kürtlerin yok edilmesi" ibaresinin kaldırılması için Türkiye Büyükelçiliği'nden sansür talebi geldiğini açıkladı.

Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* adlı romanını öğrencilerine öneren edebiyat öğretmenine, bir velinin "müstehcen şeyler okuttuğu" şikayeti üzerine soruşturma açıldı.

"Sosyal medya paylaşımları ile terörü ve terör örgütünü övmek" suçlamasıyla evine baskın düzenlenen Seyri Sokak Video Eylem Kolektifi üyesi Oktay İnce'nin görsel arşivinin bulunduğu 18 hard diske el konuldu.

Diyarbakır Müzesi'nin logosunda yer alan taşlara işlenmiş fantastik yaratık figür, "puta benziyor" gerekçesiyle kırıldı.

Doğan Medya Grubu'nun Demirören Holding'e devriyle işten çıkarılan gazeteciler arasına Nuray Mert de katıldı. *Hürriyet Daily News*'te yazan Nuray Mert'in yazılarına son verildi.

Kasım 2018

Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin staj yaptıkları Akil Haber Ajansı'nın internet sitesinden, gazeteci İsmail Saymaz ve eski milletvekili Barış Yarkadaş'la yapılan röportajlar kaldırıldı. İletişim Fakültesi Dekanı Ahmet Ayhan'ın talimatıyla kaldırıldığı iddia edilen röportajlar sonrasında bazı akademisyenler ajanstan ayrıldı.

Fox TV Ana Haber'i sunan gazeteci Fatih Portakal, Saadet Parti İstanbul Milletvekili Cihangir İslam'ın, hakkında soruşturma açılan konuşmasını yayınlamadıklarını ve bunun otosansür olduğunu söyledi.

Hürriyet internet yazarı Ayşe Baykal, dört yılı aşkın süredir yazdığı *Hürriyet* Dijital ile "sansürle mücadele edemeyeceği için" yollarını ayırdığını duyurdu.

HDP eski Eş Genel Başkanları Selahattin Demirtaş, Figen Yüksekdağ'ın da aralarında bulunduğu 11 milletvekilinin gözaltına alınmasının 2. yıl dönümü olan 4 Kasım'da kullanmak üzere hazırlanan görseli paylaşan milletvekili Serpil Kemalbay ve Ayşe Acar Başaran'ın instagram hesapları kapatıldı. Görsel, vekil Ebru Günay'ın hesabından ise kaldırıldı.

Almanya'nın Linz kentinde, Linz Belediye Salonu'ndaki sergide Ali Zülfikar imzalı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı eleştirel bir şekilde tasvir eden portre, önce Türkiye'nin sansür talebiyle sergiden çekildi, daha sonra sanatçının protestosu üzerine yeniden sergilenmeye başladı.

Meclis Başkanı Binali Yıldırım ve oğlu Erkam Yıldırım tarafından, Sefer Selvi'nin çizdiği *Paradise Papers* karikatürü nedeniyle Evrensel gazetesine açılan tazminat davasında mahkeme, gazeteye 10 bin TL tazminat cezası verdi.

Karar gazetesi, internet sitesinden yayınladığı açıklamada, yoğun ve sistematik çeşitli baskılarla karşı karşıya olduklarını duyurdu.

Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Cahit Turhan, 29 Nisan 2017'den bu yana yasaklı olan Wikipedia'ya ilişkin soru önergesine verdiği yanıtta "erişim

engellenmesine dayanak oluşturan içeriklerin muhteviyatının yeterli ölçüde değiştirilmediği görülmüştür" diyerek yasağın süreceğini açıkladı.

"FETÖ'nün medya yapılanmasında yer aldığı" iddiasıyla yargılanan şarkıcı Atilla Taş, hapis cezasının infazı için tutuklanarak Metris Cezaevi'ne götürüldü.

Saadet Partisi İstanbul Milletvekili Prof. Dr. Cihangir İslam'ın konuşmacı olarak katılacağı Rize'nin Ardeşen ilçesindeki konferans, salonun rezervasyonunun Artvin Belediye Başkanı Hakan Gültekin tarafından iptal edilmesiyle gerçekleştirilemedi.

Trabzon Uzungöl'deki doğa talanına karşı yaptığı *Uzungöl Şerah* adlı şarkısını müzik platformlarında paylaştan Karadenizli müzisyen Apolas Lermi'ye, Uzungöl'de işletme sahibi olan birçok kişi tarafından tehdit, küfür, hakaret içerikli mesaj gönderildi.

Akit gazetesi, "Milli Eğitim, TÜYAP'a öğrenci taşımamalı!" başlıklı köşe yazısı ve "Sapkınlar TÜYAP kitap fuarında" başlıklı haberle fuarı ve LGBTİ+'ları hedef gösterdi, yetkilileri göreve çağırdı.

ozguruz.org muhabiri Sedat Sur'a, Mardin Belediyesi kayyımı hakkında yaptığı "yolsuzluk haberi" gerekçe gösterilerek açılan davada 11 ay 20 gün hapis cezası verildi.

Siyasihaber3.org, "idari tedbir" gerekçesiyle Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından erişime kapatıldı.

Senaryosunu Gülse Birsnel'in yazdığı, TV8'de yayınlanan *Jet Sosyete* dizisinde geçen "gay" sözcüğü sansürlendi.

Aralarında Prof. Betül Tanbay, Prof. Turgut Tarhanlı, Anadolu Kültür'den Yiğit Ekmeççi, Ali Hakan Altınay, Asena Günal ve Meltem Aslan'ın da bulunduğu 13 kişi gözaltına alındı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü, sivil toplumlara ve akademisyenlere yönelik düzenlenen bu operasyonun, "Gezi eylemlerini organize ve finanse ettiği ileri sürülen Osman Kavala'yla birlikte hareket ettikleri" gerekçesiyle gerçekleştirildiğini açıkladı. Operasyon kapsamında

gözüaltına alınan isimler ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılırken insan hakları savunucusu Yiğit Aksakođlu tutuklandı.

Hürriyet gazetesi, Washington Temsilcisi Cansu Çamlıbel'in, serbest bırakılmasının ardından rahip Andrew Craig Brunson'la yaptığı söyleşiyi yayımlamadı.

KESK'e bağlı Haber-Sen üyelerinin, Dünya Televizyon Günü sebebiyle TRT Genel Müdürlüğü önünde gerçekleştirmek istediğı basın açıklamasına müdahale eden polis, Haber-Sen Genel Sekreteri Burak Ustaodđlu'nu gözüaltına aldı, Yol TV'nin de yayını kesti.

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda Milli Savunma Bakanlığı bütçesi görüşülürken Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın damadı Selçuk Bayraktar'ın orduya insansız hava aracı satması nedeniyle yaşanan tartışmayı haberleştiren Gazete Duvar'ın haberine Erişim Sağlayıcıları Birliğı tarafından erişim engeli getirildi.

2016'da KHK ile kapatılan Mezopotamya Kültür Merkezi (MKM) Adana Şubesi'nde çalışan sanatçılar gözüaltına alındı.

Örgüt üyesi" olduğı ve "örgüt propagandası" yaptığı iddiasıyla Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütölen soruşturma kapsamında Dersim'de gözüaltına alınan yönetmen Kazım Öz, serbest bırakıldı.

Yıldız Teknik Üniversitesi Sinema Kulübü'nün Emin Alper filmleri gösterimi ve ardından yönetmenle söyleşiden oluşan etkinliğıne, aynı zamanda barış imzacısı olan akademisyen Alper'in katılımı, okul yönetimi tarafından engellendi.

25 Kasım Kadına Şiddete Karşı Mücadele ve Dayanışma Günü'nde kadına yönelik şiddeti protesto etmek amacıyla bir araya gelen binlerce kadının eylemine izin verilmedi.

İş insanı Osman Kavala'ya yönelik soruşturma kapsamında yurtdışı bağışlarıyla Gezi eylemlerine destek sağladığı iddiasıyla gündeme gelen ve iktidar yanlısı

medyada hedef gösterilen Açık Toplum Vakfı, Türkiye'deki faaliyetlerini durdurma kararı aldı.

Kuzey Marmara Otoyolu projesi kapsamında Gebze Tavşanlı mevkiindeki viyadük inşaatında meydana gelen çökmede üç işçinin hayatını kaybetmesinin ardından konuyla ilgili yayın yasağı getirildi. "Toplum sağlığının ve ahlakının zedelenmemesi, kamuoyunun yanlış bilgilendirilmemesi ve çalışmaların sekteye uğramaması" yasağa gerekçe olarak gösterildi.

Aralık 2018

Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü öğrencisi ve Trabzon Halkevi üyesi Berivan Bila, sosyal medyada paylaştığı "Gazetecilik bölümü ders 1: Gazetecilik Suç Değildir" başlıklı yazısında "Cumhurbaşkanına hakaret" ettiği gerekçesiyle tutuklandı.

Grup Munzur vokalisti ve İstanbul Üniversitesi Müzikoloji bölümü öğrencisi Onur Yanardağ'ın "1 Mayıs ile Berkin Elvan ve Aziz Güler'in cenazelerine katıldığı için" 2018 Eylül ayında tutuklanmasının ardından Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi'nin yayını olan Sancı Kültür Sanat Edebiyat dergisi yazı kurulu üyesi Duygu Kıt, Halkın Günlüğü gazetesi emekçisi Mahir Gürz ve Grup Munzur Kolektifi içerisinde yer alan Berivan Gülen de Sosyalist Meclisler Federasyonu'na yönelik düzenlenen operasyon kapsamında tutuklandı.

Mezopotamya Kültür Merkezi'nin 27. kuruluş yıldönümü etkinliği için Türkiye'ye gelen ve Atatürk Havalimanı'nda gözaltına alınan İranlı Kürt sanatçı Yelda Abbasi, Van'da açılan bir soruşturma kapsamında "örgüt propagandası" suçlamasıyla savcılığa çıkarıldıktan sonra serbest bırakıldı.

Sağlıkla İlgili Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un, Resmî Gazete'de yayımlanmasıyla bütün ürünleri, televizyonda yayınlanan film ve dizilerle sinema ve tiyatrolarda gösterilen eserlerde, internet, topluma açık olan sosyal medya ve benzeri ortamlarda kullanılamayacak, görüntülerine yer verilemeyecek.

RTÜK, *Kadın* adlı dizide "çarpık ilişkilerin konu alındığı" ve bu durumun "toplumun milli ve manevi değerlerinin, genel ahlakın ve ailenin korunması" ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle FOX TV'ye idari para cezası verilmesini kararlaştırdı.

Barış Atay'ın daha önce sahnelenmesi defalarca engellenen oyunu *Sadece Diktatör*, Antalya Valiliği tarafından OHAL dönemindeki yasak kararı gerekçe gösterilerek yeniden yasaklandı.

Haber sitesi sendika.org'un hesabı, 23 Ağustos 2017'deki 61. engellemeden sonra, bir kez daha BTK kararıyla erişime kapatıldı.

11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün eski basın başdanışmanı ve T24 yazarı Ahmet Sever'in *İçimde Kalmasın/Tanıklığımdır* adlı son kitabı hakkında dört ayrı dava açıldı.

Oyuncu Memet Ali Alabora hakkında "yakalamaya yönelik tutuklama kararı" çıkarıldı. Kararın gerekçesi olarak Gezi Parkı eylemleri gösterilirken Alabora, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti"ni ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasına engellemeye teşebbüs etmek"le suçlandı.

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin cadde düzenlemeleri kapsamında Atatürk ve Işıklar caddelerine yerleştirilen temalı heykellerin bazıları spreyle boyanırken, bazılarının çaldığı enstrümanlar kırıldı.

Elazığ 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Cezaevi'nde kalan tutuklular, İHD Genel Merkezi'ne gönderdikleri mektuplarla yaşadıkları hak ihlallerine dikkat çekerek Kürtçe kitapların "iç güvenlik" gerekçesiyle kendilerine verilmediğini belirttiler.

Sosyal medya paylaşımları nedeniyle "Türkiye Cumhuriyeti Devletini ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetini alenen aşağıladığı" suçlamasıyla 7,5 ay hapis cezasına çarptırılan Hamide Yiğit'e yönelik suçlamada delil olarak gösterilen paylaşımları arasında, *AKP'nin Suriye Savaşı* adlı kitabının 3. baskısının kapağı da yer alıyor.

Basın kartlarına ilişkin usul ve esaslara dair yeni yönetmeliğin basın kartının iptaliyle ilgili kısmına "Milli güvenlik ve kamu düzenine aykırı davranışlarda bulunması veya bu tür davranışları alışkanlık edinmesi" maddesi eklendi.

Kobanê'de IŞİD'e karşı verilen mücadelede yer alan üç kadının yaşamını anlatan *Nû Jîn* belgeselinin yönetmeni Veysi Altay ve filmin Yılmaz Güney Sineması'nda gösterilmesini sağlayan Dicle Anter hakkında "örgüt propagandası yapmak" iddiasıyla Batman Savcılığı tarafından açılan dava, 15 Ocak'a ertelendi.

"Barış İçin Akademisyenler" in "Bu suçta ortak olmayacağız" bildirisine imza attığı gerekçesiyle "terör örgütü propagandası yapmak" iddiasıyla yargılanan köşe yazarı ve akademisyen Nuray Mert, 1 yıl 3 ay hapis cezasına çarptırıldı.

Manisa Soma'da 301 maden işçisinin hayatını kaybettiği 13 Mayıs 2014'teki katliamın ardından kurulan Soma Mekânsızlar Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu Parayla Satılmaz adlı oyun, Soma Kaymakamlığı tarafından yasaklandı.

Bir süredir seçim mitinglerinde FOX TV ana haber sunucusu Fatih Portakal hakkında "yargıyı görev başına çağıran" Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, son olarak "Bu millet patlatır enseni" sözleriyle Portakal'ı hedef gösterdi.

Kahramanmaraş Valiliği, Maraş Katliamı'nın 40. yıl dönümünde her türlü toplantı ve yürüyüşe yönelik yasaklama kararı aldı. Yasağa gerekçe olarak "huzur ve güven ortamı ile milli güvenlik ve kamu düzeninin bozulmaması" gösterildi.

ODTÜ'de düzenlenmesi planlanan *Sarı Yelekliler ve 19 Aralık Katliamı* panelleri, Ankara Valiliği'nin yasak kararı gerekçe gösterilerek rektörlüğün engelleme çabaları ve polisin baskısıyla iptal edildi.

Alevi Dernekler Federasyonu Başkanı Pir Celal Fırat'ın Maraş Katliamı'nın 40. yıl dönümünde sosyal medyada paylaştığı afiş, şiddet içerdiği gerekçesiyle Facebook tarafından sansürlendi.

Sinema sektörüne yönelik yeni kanun teklifine göre, ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmleri, değerlendirme ve sınıflandırma sonucunda uygun bulunmazsa ticari dolaşıma ve gösterime sunulamayacak.

ODTÜ Rektörlüğü, yerel seçimlere kadar üniversite dışındaki kurumların veya üniversite içinde resmî olmayan toplulukların etkinlik yapmasını yasakladı. Ayrıca ODTÜ Medya Topluluğu'nu kapattı.

Hacettepe Kitap Topluluğu'nun davetiyle Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, *Cumhuriyet Döneminde Edebiyat* konulu bir söyleşinin konuğu olan şair Ahmet Telli bir grup öğrenci tarafından tehdit edildi.

Tayyipler Âlemi karikatürünü paylaştıkları için çoğu CHP'li 68 milletvekiline Erdoğan'ın şikayeti üzerine "Cumhurbaşkanına hakaret"ten soruşturma başlatıldı.

Etkin Haber Ajansı'nın internet sitesine BTK tarafından erişim engeli getirildi.

Halk TV'de yayınlanan *Halk Arenası* adlı programda söyledikleri sözler nedeniyle haklarında soruşturma açılan ve savcılığa ifade veren Metin Akpınar ve Müjdat Gezen, yurtdışına çıkma yasağı ve adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı.

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın avukatı Hüseyin Aydın, Müjdat Gezen ve Metin Akpınar'ın katıldığı programda, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun hükümlerine aykırı davranıldığı gerekçesiyle Halk TV'ye idari para cezası uygulanması ve programın beş kereye kadar durdurulması talebiyle RTÜK'e başvurdu.

Tutuklu gazeteci Nazlı Ilıcak, sosyal medyada 2016'da yaptığı bir paylaşımında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle 1 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırıldı.

RTÜK, Yılmaz Özdil, Metin Akpınar ve Müjdat Gezen'in Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik sözleri nedeniyle Halk TV'ye en üst sınırdan 5 kez program durdurma ve tavandan idari para cezası, Fatih Portakal'ın "protesto" çağrısı için ise FOX TV'ye 3 kez program durdurma ve tavandan idari para cezası verdi.

Twitter'da Allah (cc) ismiyle paylaşım yapan kişiye "dini değerleri aşağılama ve yayın organlarında paylaşma" suçundan verilen 11 ay 20 gün hapis cezası, 7 bin TL para cezasına çevrildi.

Gazeteci Fatih Portakal hakkında, FOX TV ana haber bülteninde söylediği "Haydi bakalım, barışçıl bir eylem için protesto edelim. Zamları protesto edelim. Doğalgaz zamlarını. Haydi bakalım, yapalım. Yapabilecek miyiz? Kaç kişi çıkacak sokağa, korkudan, endişeden?" ifadelerine ilişkin Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nca "suç işlemeye alenen tahrik" iddiasıyla soruşturma başlatıldı.

Tiyatrocu Levent Üzümcü'nün 10 Ocak'ta Hatay'ın İskenderun ilçesinde bir kolejin salonunda sahnelenmesi planlanan *Anlatılan Senin Hikâyendir* adlı gösterisi, kolej yönetimine yapılan baskılar nedeniyle iptal edildi.

Halkevleri'nin 1961 yılından bu yana sahip olduğu kamu yararına dernek statüsü Danıştay tarafından kaldırıldı.

Sansür ve Otosansür Araştırması

Elinden uçanla kaçan kurtulur: Otosansür

"Giydiğim kıyafetten yediğim yemeğe kadar her noktada sansüre uğruyorum aslında"... Bir internet kullanıcısının anonim olarak bizimle paylaştığı bu cümle, sansürün hem Hydra gibi çok başlı yapısını, hem de hayatımızın her safhasına nüfuz etme kudretini lafı dolaştırmadan söylüyor.

Susma Platformu, 15 Eylül-1 Aralık tarihleri arasında, toplumdaki sansüre dair farkındalık düzeyini, ifade özgürlüğüne yaklaşımı ve otosansür eğilimini tespit etmek amacıyla çevrimiçi bir araştırma düzenledi. 350 kişinin anonim katılımıyla düzenlenen araştırma sonuçlarına ilişkin başat demografik veriler şöyle:

%53,22 Kadın, **%44,83** Erkek, **%1,93** Diğer.

%47,41 Üniversite mezunu, **%31,61** Yüksek lisans/ Doktora, **%11,29** Öğrenci, **%9,67** Lise mezunu.

%34,83 30-39 yaşları arasında; **%28,38** 20-29 yaşları arasında; **%20,32** 40-49 yaşları arasında; **%11,61** 50-59 yaşları arasında; **% 3,54** 60 yaş ve üstü; **%1,29** ise 19 yaş ve altı.

Türkiye, yazarın dediği gibi, nicedir evlatlarına kendinden başka bir şeyle meşgul olma imkânı vermediğinden, siyasetin güçlü istilâsı karşısında, hepimizin hayatına etki eden diğer iktidar odaklarının yapıp ettikleri ekseri incir çekirdeğini doldurmayan basit mevzular olarak geçitiriliyor. İşsiz kalma, fişlenme, dahası hapse atılma tehdidiyle her an karşı karşıya kalabilecekken, bir internet sitesine girip girememek veya bir tweet atıp atmamak ne kadar önemli olabilir ki, değil mi? Değil.

Susma Platformu olarak, sansürün ve otosansürün bir salgın gibi yayıldığı bilincinden hareketle, hangi iktidar odaklarından gelirse gelsin, özgür düşünce ve özgür ifadenin önüne kalın bir duvar örme anlamına gelen bu tür uygulamaların bizleri topyekûn çoraklaştırdığını düşünüyoruz ve bu araştırmada da buna dikkat çekmeye çalıştık. Bununla birlikte, bu araştırmanın üzerine de siyasetin gölgesinin bütün yutuculuğuyla düştüğünü belirtmeliyiz.

Araştırma kapsamında, katılımcılardan sansür gördükleri veya otosansür uyguladıkları bir ânı bizlerle paylaşmalarını istedik. Bu bölümün sonunda bir kısmını da sizlerle paylaşacağımız bu aktarımlar, otosansürün ne denli içselleştirildiğini ve âdetâ günlük rutin hâline geldiğini gösteriyor. Fakat araştırmanın somut sonuçlarına geçmeden önce, bir not eklemeliyiz: Katılımcılar, hazırladığımız anketi doldururken de otosansür yaptıklarını itiraf etti. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade ediyor: “Şimdi otosansür yapıyorum, çünkü her ne kadar VPN kullansam da, bunun hükümetçe yürütülen bir çalışma olmadığından emin olamam.”

“Sansür sizin hayatınızı doğrudan etkiliyor mu?” sorusuna Evet yanıtı verenlerin oranı **%93,22**, Hayır diyenlerin ise **%6,77**. İnternet sansürünün hayatını doğrudan etkilediğini düşünenlerin oranı **%90,96**, düşünmeyenlerin oranı **%9,03**.

%94,83 internet erişiminin bir şekilde kısıtlandığını veya engellendiğini düşünüyor, **%5,16** internet erişiminin hiçbir şekilde kısıtlanmadığını düşünüyor. **%64,83** kullandığı arama motorunda çıkan sonuçların sıralamasının yönlendirici olduğunu; **%72,25** sosyal ağlarda karşısına çıkan içeriklerin yönlendirici ve taraflı olduğunu düşünüyor; **%61,93** sosyal ağlarda karşısına çıkan haber formatlı içeriklerin güncel ve doğru olup olmadığını teyit ediyor.

İfade özgürlüğü mutlak bir haktır, diyenlerin oranı **%89,67**. İfade özgürlüğünün belirli durumlarda kısıtlanabileceğini ise yalnızca **%10,32** düşünüyor. Üstelik, **%69,03** radikal görüşlere sahip kişi, kişiler veya oluşumların da kendilerini ifade hakkına izin verilmesi gerektiğini düşünüyor. Radikal görüşleri olan kişilerin kendisini ifade etmelerine kesinlikle izin verilmemesini düşünenlerin oranı **%7,41**'ken, bu soruya Bazen yanıtı verenlerin oranı ise **%23,54**.

Keza, sansür asla kabul edilemez diyenlerin oranı da **%53,54**. **%46,4** ise belirli durumlarda sansür uygulanabileceğini belirtiyor. Buna karşın, sansürün cinsel, şiddet veya ayrımcı içerikli suçların önlenmesinde etkili olduğunu düşünenlerin oranı **%12,25**. **%76,45** sansürün bu tür suçların önlenmesinde hiç etkili olmadığını, **%11,29** ise bazen etkili olabileceğini söylüyor.

Bu tablo, toplumda ifade özgürlüğü, sansür ve otosansür hakkında yerleşmiş bir farkındalık olduğu yönünde bir iyimserlik sunuyor. Ne ki, **%89,67** oranında ifadenin kısıtlanamayacak bir hak olduğunu düşünen, **%53,54** oranında sansürün asla kabul edilemeyeceğini söyleyen bu kitlede; **%37,84** şiddet içeren işlerin, **%28,08** ayrımcı içeriklerin, **%8,96** cinsellik içeren işlerin, **%3,38** dinî içeriklerin sansürlenmesinin kabul edilebilir olduğunu belirtiyor.

%5,97 kimi durumlarda sansürün kabul edilebileceğini söylerken, yalnızca **%15,73** içeriği ne olursa olsun hiçbir işin sansürlenmemesi gerektiğini söylüyor.

%78,7 günlük hayatta otosansür yapıyor. **%12,09** günlük hayatta otosansür yapmadığını söylerken, **%8,38** de bazı durumlarda otosansür yaptığını belirtiyor. Katılımcıların en çok otosansür yaptıkları alanlar sırasıyla şöyle: Tanımadığı/Yeni tanıştığı insanların yanında (**%29,53**), İnternette (**%23,17**), İş yerinde (**%16,02**), Yaptığı işte (**%12,45**), Aile ortamında (**%11,52**), Arkadaşlar arasında (**%5,56**). En çok otosansür yapılan konular ise sırasıyla şöyle: Siyasî konularda (**%31,37**), Başkalarının rahatsız olabileceği durumlarda (**%19,79**), Dinî konularda (**%18,18**), Özel konularda (**%16,68**), Aile ile ilgili konularda (**%8,2**), İşle ilgili konularda (**%5,71**).

%79 otosansür yapmadan Türkiye'de yaşamak mümkün değil, diyor.

%61 otosansür yapmazsa işsiz kalacağını, **%57** otosansür yapmazsa dışlanacağını düşünüyor. Otosansür gerekçeleri sırasıyla şöyle: Güvenliğin tehdit edilmesi **%21,98**, Ceza davaları veya cezaî tatbikat **%21,24**, Profesyonel anlamda itibarsızlaştırılma **%14,53**, Aile veya yakınların tehdit edilmesi **%13,04**, İş yerine yönelik tehditler **%9,19**, Eve yönelik tehditler **%8,94**, Misilleme **%7,7**.

“Bu anketi doldururken otosansür uyguladım”

Yukarıda belirtildiği gibi, araştırmaya katılanların sansür ve otosansür tecrübelerini bizimle paylaşmalarını rica ettik. Göreceğiniz üzere, aktarımların çoğu internet üzerindeki ve siyasî konulardaki otosansürü görünür kılıyor. Çoğu katılımcı, sosyal medya aktivitelerini ya siyasî hiçbir paylaşımında bulunmayacak şekilde azalttıklarını ya da tamamen kestiklerini söylüyor. Bu davranışın altında, ceza davaları kadar işsiz kalma korkusu veya bu yönde alınan tehditler de yatıyor. Bununla birlikte, Kürtçe konuştuğu için saldırıya uğrayanlar da var, danışmanlarının uyarısıyla doktora tezinde AKP döneminden hiç bahsetmeyenler de.

Sansüre dair:

“Çalıştığım kurumda yaptığımız dergi hazırlığında Edip Cansever'in ‘Masa’ şiiirindeki bira geçen dizeyi yönetim sebebiyle kaldırmak zorunda kalmıştım.”

“Daha önce çalıştığım işyerinde nefret suçlarıyla ilgili hazırladığım rapor hükümeti eleştirdiği için yönetim tarafından sansürlendi.”

"Doktora tezime başlarken tez danışmanım tarafından politik iktidarı rahatsız edecek içerikte bir çalışma yapmamam konusunda uyarıldım. Bu bana şart koşuldu. Aksi takdirde mezun olamayacağım ima edildi."

"Şiddet içeren bazı fotoğraflarım editörüm tarafından sansürlendi. Yaşanan şiddetin hayatın gerçekliği ile doğrudan ilişkisi vardı."

"Çeşitli defalar filmlerim engellendi."

"Giydiğim kıyafetten yediğim yemeğe kadar her noktada sansüre uğruyorum aslında"

"Tweet'lerime erişim engeli getirildi."

"Yargılanan gazeteci arkadaşım, ikimizin olduğu fotoğrafları sildirtti."

"Kamuda çalışıyorum. İş yerimde finansal tablolarda bile sansüre uğradım."

"Araştırma yapmak için kullanmam gereken web sitelerine giremiyorum."

"Bir haber kanalında editör olarak çalışıyordum. Kanal TMSF'ye, sonra iktidara yakın bir şirkete devredildikten sonra, kanala atanan yeni haber müdürü, daha önce girilmiş olan arşivdeki haberlerden Gezi, Ali İsmail Korkmaz, Berkin Elvan vs. ile ilgili olanları sildirecek işe başladı."

"Siyasî görüşüm yüzünden işimden kovulma tehdidi aldım."

"Filmin Kanal D'de gösterildi ve yaklaşık 10 dakikalık sahneler atıldı."

"Arkadaşımla Kürtçe konuştuğum için saldırıya maruz kaldık."

Otosansüre dair:

"Bu anketi doldururken otosansür uyguladım."

"Şimdi otosansür yapıyorum, çünkü her ne kadar VPN kullansam da, bunun hükümetçe yürütülen bir çalışma olmadığından emin olamam."

"Gazete yazılarından dolayı hakkımda 40 yıla varan hapis cezaları istemiyle davalar açılınca, yazılarımda daha dikkatli ve örtülü bir dil kullanmaya başladım."

"Bir yerde film çekimi yapmak için izin alırken, izin verilmeyeceğini düşünerek asıl senaryo dışında farklı senaryo veriyorum."

"Doktora tezimde hükümetle ilgili konuları üstü kapalı yazmaya çalışıyorum."

"Yayınevi çalışanları olarak emeğimiz her gün sonuna kadar sömürülürken, patronlarımız kendini sosyal medyada müthiş birer hak savunucusu olarak gösterebiliyor. Ama bunu dillendirirsek daha sonra hiçbir yayınevinde iş bulamayız."

"Sosyal medya kullanımımı kısıtladım."

"Doktora tezimde AKP döneminden pek bahsetmedim. Aslında tezin bütünlüğü için çok da gerekli değildi ama danışmanın daha baştan bu dönemden bahsetme demesi karar vermemde etkili oldu."

"Ev dışında telefonda sosyal medyaya girerken, girdiğim sayfa görünmesin diye elimle telefonu kapatıyorum."

"Siyasî görüşümü sosyal medyada asla belirtmiyorum."

"Facebook'taki paylaşımlarımın hepsini sildim."

"Derslerimde öğrencilerle konuşurken neyi yanlış anlarlar da beni bir yere angaje ederler diye düşünüyorum."

"Haftalık yazılarımı önceden avukatıma okutuyorum."

"Tiyatro oyununu oynamadan önce polislerin gelip 'Yasaklı bir şeyler yapmıyorsunuzdur umarım' demesi, bizi oyunda otosansüre götürdü."

"Yurt dışına gidip gelirken bütün bilgisayar ve telefon kayıtlarımı siliyorum."

"Özellikle sosyal medya kullanımında otosansür yapmaya gayret ediyorum."

"2015 sonlarından bu yana siyasî içerikli sosyal medya paylaşımı yapmıyorum."

"Çevirilerde siyasî ya da cinsel içerikli ifadeleri yumuşattığım olmuştur."

"Yazarken sürekli otosansür yapıyorum. Artık rutin."

"İş yerinde asla siyaset konuşmuyorum. İşsiz kalırım."

"Türkiye'de gün geçmiyor ki bir hak ihlali yaşanmasın. Sosyal medyada neredeyse isyan edesim, mevcut iktidara küfürler yağdırırım geliyor ama yapmıyorum. Hem işsiz kalırım hem de tüm akademik derecelerim tek celsede hükümsüz kılınabilir diye hayata devam edebilmek adına yapmıyorum."

"Çekim yaptığım pek çok olayı, karedeki insanları tehlikeye atabilecek olması nedeniyle yayınlamadım."

"Şu an üzerinde çalıştığım bir eserdeki cinsel içerikli bölümü kullanıp kullanmamak, kullanırsam infial yaratmayacak şekilde ama içeriğinden kaybetmeden kullanmanın yolunu bulmak üzerine kafa yoruyorum."

"İktidarı eleştiren beğendiğim yazıları paylaşmıyorum, beğenmiyorum."

"Bir yazarın internetteki savunma metnini okuyup okumamak konusunda kararsız kaldım. En sonunda, sadece takip ettiğim hesapların yaptığı alıntılarını okumakla yetindim."

"Yaklaşık bir ay kadar önce bir otobüs yolculuğunda Kürt olduğum için hakarete uğradım. Kendimi savunsam bile susturuldum ve susmak zorunda kaldım."

Susma Platformu Neler Yaptı?

SUSMA Buluşmaları

İzmir: OHAL'de İfade Özgürlüğü ve Haklarımız

Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşanan ifade özgürlüğü ihlallerine karşı örgütlenme ve birlikte sansüre karşı ses çıkarma girişiminin bir parçası olarak yılın ilk etkinliğini 17 Mart'ta İzmir'de gerçekleştirdik. *OHAL'de İfade Özgürlüğü ve Haklarımız* başlığı altında üç oturumdan oluşan bir panelle sanat, yayın, medya ile hukuk alanından isimleri bir araya getirdik.

OHAL'de İfade Özgürlüğü başlıklı ilk oturumun konuşmacıları KHK

mağdurlarının belgeselini çekerken gözaltına alınan ve çekimleri engellenen yönetmen Nejla Demirci; kültür sanat mekânı Depo'nun proje koordinatörü, aynı zamanda sansür vakalarını belgeleyen Siyah Bant'ın kurucularından Asena Günal, yazılarından dolayı gözaltına alınıp bırakılan şair Fadıl Öztürk ve dijital gözetim-sansür konularında çalışan bilişim uzmanı Şevket Uyanık oldu.

Sansürün bugün artık sadece devlet eliyle değil meslek örgütleri, sektör temsilcileri, küratörler gibi farklı aktörler tarafından farklı yöntemler aracılığıyla uygulandığına dikkat çeken konuşmacılar, "millî bütünlük, dinî hassasiyetler, cinsellik, Kürt meselesi, terörle mücadele kanunu, kamu düzeninin bozulması, cumhurbaşkanına hakaret" gibi sansürün sıklıkla gündeme gelen gerekçelerinin altını çizdiler.

Avukatlar Gazeteci Davalarını Anlatıyor başlıklı ikinci oturumda, devam eden gazeteci davalarında savunmanlık yapan avukatlar Bahri Belen, Ergin Cinmen ve Figen Çalıkluşu, ifade özgürlüğü açısından gazetecilerin yargılanmasını ve sonuçlarını ele aldı.

Etkinliğin ana konuşmacısı, eski Yargıtay Ceza Dairesi Başkanı ve Yargıtay Onursal Başkanı Prof. Dr. Sami Selçuk ise *Haklarımız ve Hukuk* başlığı altında bir konuşma yaptı.

Mardin: Sansürün Gölgesinde: Bir Direniş Stratejisi Olarak Sanat

4. Uluslararası Mardin Bienali'yle eş zamanlı olarak 27 Mayıs'ta Mardin Sinema Derneği'nde gerçekleştirdiğimiz söyleşinin konuğu akademisyen, eleştirmen ve küratör Ezgi Bakçay, *Sansürün Gölgesinde: Bir Direniş Stratejisi Olarak Sanat* başlığı altında bir sunum yaptı.

Bakçay, söyleşide tarihsel sansür vakalarından sanat-siyaset ilişkisine, sansüre karşı mücadelenin önündeki engellerden sanatın sansürün radarına yakanmadan kendini nasıl var edebileceğine dair örnekler verdi.

Sanatın içindeki estetik potansiyel, yeni bir dil kurabilme, kamusal alanda yeni alanlar açabilme, yeni insan ilişkileri üretebilme ihtimallerinin yanı sıra sanat alanının da son derece baskıcı, hiyerarşik, sermayeyle ilişkili, sıkıcı, bazen de gerçekten anlamını kaybetmiş bir alan olduğundan bahseden Bakçay, son iki yıldır direktörlüğünü üstlendiği TÜYAP kapsamındaki İstanbul Sanat Fuarı'ndaki deneyimlerinden de örnekler verdi. İstanbul Sanat Fuarı gibi kamusal alanda geniş kitleleri ağırlayan etkinliklerin çatışmaya ve çarpışmaya açık alanlar olduğunu belirten Bakçay, bir mekânı kamusalığa açmanın aynı zamanda örgütlenmeyi geliştirme mücadelesi de olduğunu vurgulayarak ortak bir söylemi ve mücadele araçlarını hem üretebilmenin hem de pratikte işletebilmenin önemine değindi.

Antalya: Sinemada Sansür: Antalya Film Festivali Nereden Nereye

Susma Platformu, sinemada sansürün simgeleştiği Antalya Film Festivali'nin 55. edisyonunun ardından 13 Ekim'de festivalin yapıldığı kente, Antalya'ya konuk oldu.

Sinemada Sansür: Antalya Film Festivali Nereden Nereye başlığı altında; gazeteci, sinema yazarı Şenay Aydemir'in moderatörlüğünde gerçekleşen söyleşinin konukları, festival kapsamında 2014'te sansürlenmiş *Yeryüzü Aşkın Yüzü Oluncaya Dek* filminin yönetmeni Reyhan Tuvi ile *Altın Portakal'ın Öyküsü* adlı kitabıyla festivalin 50 yıllık tarihini okuyucuyla buluşturan SİYAD üyesi Tuncer Çetinkaya'ydı.

Film festivallerinin sinemada sansür uygulamalarına karşı her zaman bir mücadele alanı olageldiğine, Antalya Film Festivali'nin bu anlamdaki önemine değinen konuşmacılar, sansür kurulu, eser işletme belgesi gibi siyasi iradenin kurduğu düzeneklerle ya da hukuk gücüyle işletilen sansür mekanizmalarından Antalya Film Festivali yönetimi tarafından 2014 yılında niyet okumayla yapılan sansür uygulamasına uzanan son yıllardaki sansür vakalarını ve sonuçlarını değerlendirdiler.

Hukuk Seminerleri

Batman: OHAL'de İfadeyi Savunmak

Batman'da *OHAL'de İfadeyi Savunmak* başlığı altında düzenlediğimiz hukuk semineri, 12 Mayıs'ta Batman Barosu'nda gerçekleşti. Avukatlar Bahri Belen ve Mahsuni Karaman'ın ifade özgürlüğü ihlali davalarındaki deneyimlerini aktardığı seminerin moderatörlüğünü Batman Barosu Yönetim Kurulu üyelerinden Erkan Şenses üstlendi.

İfade özgürlüğünün sınırlarını ve içeriğini tanımlayan Karaman ve Belen, son dönemde ifade özgürlüğünü tartışmamızın sebebinin ihtiyaçtan, yani eksiklik ve sıkıntılardan kaynaklandığını belirterek güncel davalardan örnekler verdiler.

Van: Süreklileşen OHAL'de İfade Özgürlüğü

Van Barosu'nun katkılarıyla, *Süreklileşen OHAL'de İfade Özgürlüğü* başlığı altında düzenlediğimiz hukuk semineri, 15 Eylül'de Van'da gerçekleşti. Prof. Dr. Sibel İnceoğlu ve avukat Aynur Tuncel Yazgan'ın konuk olduğu etkinlik, Van Barosu Başkanı Murat Timur'un açılış konuşmasıyla başladı. Prof. Dr. Sibel İnceoğlu, AİHM kararlarında ifade özgürlüğünü ele alırken Aynur Tuncel Yazgan, OHAL süreçlerinin süreklilik arz ettiği 80 ve 90'lardaki uygulamalardan bugüne uzanan ihlallere çeşitli vakaları aktardı.

SUSMA ayrıca;

29 Nisan 2017'den beri süren Wikipedia'ya erişim yasağını sosyal medyada düzenli olarak gündemde tutuyoruz. Bu ifade özgürlüğü ihlalini Susma Platformu Hukuk Birimi olarak AYM'ye taşıdık. AYM'nin idari tedbir kararı başvurusuna yanıt vermemesi üzerine, hukuk birimimiz AYM'nin etki ve fonksiyonu olmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve bilgiye erişim haklarının sansürlenmesine etkili ve hızlı bir çözüm sunulabilmesi için şimdi de AİHM'e tedbir talepli başvuru yapacak.

Ankara'da 18 Kasım 2017'den itibaren her türlü LGBTİ+ etkinliğine kentte getirilen yasağın ardından, neredeyse tüm Türkiye'ye yayılan yasakları düzenli haber takibiyle gündemde tutmaya çalıştık, yanı sıra LGBTİ+ oluşumlarla bağlantıda kaldık. Pek çok kentte yasaklanan Onur Yürüyüşü bu yıl İstanbul'da da 4. kez yasaklandı. LGBTİ+ hareketin baskılar ve yasaklamalarla daraltılmasının sonucu olarak Sınır temasıyla düzenlenen bu yılki İstanbul Onur Haftası kapsamında Susma Platformu'nun mekân desteğiyle 25 Haziran-8 Temmuz tarihleri arasında Sınır/sız adı altında bir LGBTİ+ sergisine evsahipliği yaptık. İstanbul'da yasaklanan bir diğer etkinlik olan KuirFest de kendine mekan bulmakta zorlanan etkinliklerden. 25-26-27 Ocak'ta düzenlenecek festival süresince Susma Platformu evsahipliğinde KuirFest programından film gösterimi ve söyleşiler Kiraathane İstanbul Edebiyat Evi'nde de gerçekleşecek.

Kadıköy'de bir parkta MİT binasının fotoğraflarını çektiği iddiasıyla gözaltına alınan, ancak dünyada çok sayıda mecrada yayımlanan sokağa çıkma yasağı ve toplumsal eylemlerle ilgili fotoğrafları nedeniyle örgüt üyeliği ve propagandası suçlamalarıyla yargılanan, altı ayın sonunda geçtiğimiz 13 Şubat 2018'de serbest bırakılan Çağdaş Erdoğan'ın sürmekte olan davasını yürüten Susma Hukuk Birimi'nin yanı sıra fotoğrafçının *Gelecek Uzun Sürer* başlıklı sergisine de platform olarak ev sahipliği yaptık. 1 Ekim'de P24 - Kiraathane İstanbul Edebiyat Evi'nin açılış etkinliği olarak sunulan serginin açılışında yazar-gazeteci Karin Karakaşlı'nın Çağdaş Erdoğan'la söyleşisi de gerçekleşti. Sergi 19 Ekim'e kadar sürdü.

Özgürlükçü Demokrasi gazetesinin ve basıldığı, Gün Matbaası'na kayıym atanmasının ardından gazetenin yazarlarından Necati Sönmez'in köşe yazılarını Susma Platformu'nun internet sitesine taşıdık. Belgesel yönetmeni ve bağımsız belgesel film festivali Documentarist'in direktörü Sönmez, köşesinde sanatta sansür vakalarını kaleme aldı.

Çözüm sürecinde PKK'nin geri çekilme sürecini ele alan Bakur/Kuzey belgeselinin yönetmenleri Ertuğrul Mavioğlu ve Çayan Demirel hakkında "terör propagandası" yaptıkları gerekçesiyle açılan davanın ilk duruşması Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü. Susma ekibinden bir avukat ve iki editörün izlediği davada Article19 tarafından hazırlanan uzman görüşünü mahkemeye sunuldu. Susma'nın sosyal medya hesabından aktardığı, aynı zamanda yönetmenlerin savunmalarını içeren haberi sitesinden paylaştığı ilk duruşmanın ardından, dava takibini, davaya dair içerik paylaşımı ve sosyal medya kampanyasını dava sonuçlanana kadar takip edeceğiz.

Susma'nın sitesinde ürettikleri eserler nedeniyle ifade özgürlüğü kısıtlanan sanatçıların dava süreçlerini takip ediyoruz. Ayrıca sosyal medyadaki paylaşımları, çeşitli mecralardaki konuşmaları nedeniyle "cumhurbaşkanına hakaret", "terör örgütü propagandası", "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" gibi suçlamalarla yargılanan sanatçıların, yazarların davalarına Susma'nın sitesinde yer veriyoruz.

Hem düzenlediğimiz hukuk etkinlikleri vesilesiyle hem de ayrıca gittiği kentlerde barolardan randevu talep ederek ifade özgürlüğü komisyonları kurulmasını teşvik etmek için çaba gösteriyoruz. Bu amaçla daha önce gittiğimiz Batman, Antalya ve Diyarbakır'da baro başkanlarıyla görüşerek bu tür komisyonların zaruriliğini konuştuk. Diyarbakır Barosu'yla hâlihazırda var olan İnsan Hakları Komisyonu'nun aktif hâle getirerek Susma'yla ortak çalışabileceği konusunda mutabık olduk. Batman ve Antalya'da da komisyon kurulmasına dair çalışmaların yeni dönemde hayata geçirilebileceği konusunda mutabık kalındı. Son olarak Van Barosu'yla yaptığımız görüşmede de ifade özgürlüğü komisyonu kurulmasına dair teşvikimizin yeni dönemde gündeme getirilmesi kararı alındı.

Susma'nın sitesinde hukukçuların ifade özgürlüğü ihlallerine dair kaleme aldığı uzman görüşlerini paylaşıyoruz. Susma Hukuk Birimi'nden Figen Albuga Çalığı ve Melike Polat'ın cumhurbaşkanına hakaret davalarını, yeni internet yasasını, LGBTİ+ etkinliklerine süresiz getirilen yasağı, OHAL'in ardından yürürlüğe giren 7145 sayılı yasayı, basın/İfade özgürlüğü açısından AYM'ye bireysel başvuru hakkının işlevini ele aldıkları yazıları yayınladık.

Hukuki Görüş

Susma Platformu'nun Aralık 2017 - Aralık 2018 dönemindeki sansür ve otosansür vakalarını kapsayan raporunu incelediğinizde, bir hukuk devletinin uygulama zafiyetlerinin çok ötesinde bir sorunla karşılaştığımızı, hukuk devletinin ortadan kalktığını görürsünüz.

Üstelik bu durum çıkarılan bir kanun ile teyit edilip sürekli hâle getirildi. Yedi kez uzatılan OHAL, 19 Temmuz 2018'de kaldırıldı ama Resmî Gazete'de 31 Temmuz 2018'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7145 sayılı yasa ile "sürekli OHAL" tesis edildi. Böylelikle bir hukuk devletinde varlığı düşünölemeyecek bir hukuk karşıtı yapı oluşturuldu.

2004 yılında demokratik bir toplum ilkesi ışığında düzenlenen Türk Ceza Kanunu da âdeta çöktü. Hâlbuki fiilen işlevsiz bırakılan Türk Ceza Kanunu'nun amacı "kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek"tir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmektedir. Bu yapılırken "Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği ve güvenlik tedbiri uygulanamayacağı", "kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolünamayacağı", "idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamayacağı" vurgulanıyordu. Hukuk devleti yerle bir edildi. Bu zihniyet, düşünce ve ifade özgürlüğünü de imha etti.

Temel hak ve özgürlüklerin en temel ve olmazsa olmazı, düşünce özgürlüğüdür. Düşünce özgürlüğü ve dolayısıyla ifade özgürlüğü, insan onuru ve insanın maddi ve manevi varlığını geliştirmesi temel hakkına dayanmakta, özgür bir birey olmanın ve özgür bir topluma sahip olmanın en önemli özelliklerinden birini teşkil etmektedir.

Özgür bir biçimde düşüncenin oluşumuna, yaşanmasına, ifadesine izin verilmeyen bir toplumda, bireyler değil, ancak tek tip ve devletin istediği gibi programlanmış robotlar söz konusudur.

Bu baskı zihniyeti, 2004 yılında yapılan Türk Ceza Kanunu'nun çok daha modern hâle getirilen tekniğini de yasal zemini olmadığı hâlde ters yüz etti. Eski anlayışta "sanıktan delile" gidilirdi. Elde hiçbir delil olmadan insanların temel hak ve özgürlükleri ihlal edilir, zaman içinde delil bulma çabasına gidilirdi. 2004 Türk Ceza Kanunu bu köhne, zulüm üreten anlayışı değiştirerek

"Delilden sanığa gitme" anlayışını getirdi. Delil olmadan herhangi birine ceza kesme olanağı ortadan kalkmıştı.

Şimdi Türk Ceza Kanunu'nun özünü oluşturan bu temel anlayış, siyasî iradenin onaylamadığı her farklı düşünce sahibini "sanık" yapıyor. Artık göze kestirilen, hoşlanılmayan, "öteki" sayılan herkes Türk Ceza Kanunu'nun amaçları ve temel anlayışı dışında özgürlüğünden yoksun bırakılıp hukuksuz bir şekilde cezalandırılıyor.

Bu dönemin özeti bir hukukçu olarak benim için "keyfi bir şekilde sanıktan delile gitme" dönemidir. İsteddiği herkesi, istediği ve dilediği gibi devlet gücünün çarklarında hiçbir kurala ve hukuka tabi olmadan toz hâline getirme dönemidir.

Siyasî iradenin kuşattığı, tarafsızlık özelliğini yitirmiş savcı ve yargıçlar için kimi zaman bir işaret yeterlidir. Bazen de kraldan çok kralcı anlayış devreye girmektedir.

İlk önce sanık vardır; ifadesi onaylanmayan kişi. Sonra delili gelir arkadan. Delil önce, sanığın onaylanmayan ifadesidir. Sonra bu ifade için savcılar tarafından yapılan yorum, yani düşüncüyü mahkûm etme, yani niyet okuma. Niyeti de kasti olarak yanlış okuma, çarpıtarak okuma...

Hukuk ortadan kalktığı için daha anlamlı ve derinlikli yorum ve tartışmaya da olanak bırakmıyor.

Aslında Türk Ceza Sistemi tıpkı tüm ceza sistemlerinde olduğu gibi sanığın iç dünyası ile ilgilenmez. Sanık tamamdır, ifadesi suç delilidir, o ifadenin yüklendiği anlamı bulmak savcının işidir. O ifadenin yüklendiği anlam da elbette suç taşımaktadır. Cumhurbaşkanına hakaret olabilir, anayasal düzeni değiştirmek, darbe yapmak olabilir, terör örgütü propagandası olabilir.

Düşünce bu, ne yapacağı belli olmaz elbette...

Sanat ve medyada faaliyet gösteren topluluk ve bireylerin karşılaştığı sansür, otosansür, ifade özgürlüğü kısıtlamaları, yalnızlaştırma, karalamaçılık, manevi linç vakalarının sıradan uygulamalar hâline gelmesi bu nedenledir.

2018 yılı hukukçuların, hukuk devletinin, demokrasinin kara yılı oldu. İçinde bulunduğumuz 2019 yılı bu bunaltıcı hâli değiştirir mi, daha da korkunç hâle mi getirir, bunu şimdiden kestirmek kolay değil.

Gene de bu kadar baskıyı, hukuksuzluğu Türkiye toplumunun ve sosyal yapının işleyişinin kaldırması zor.

©SUSMA, 2019